

Leksički opis mjesnog govora sela Glavice kraj Sinja

Pavlica, Nela

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:186:300301>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-17**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences - FHSSRI Repository](#)

**SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET**

NELA PAVLICA

**LEKSIČKI OPIS MJESNOG GOVORA SELA GLAVICE KRAJ
SINJA**

DIPLOMSKI RAD

Rijeka, 2023.

**SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET
Odsjek za kroatistiku**

Nela Pavlica

Matični broj: 601983 21 0009082697 1

**LEKSIČKI OPIS MJESNOG GOVORA SELA GLAVICE KRAJ
SINJA**

DIPLOMSKI RAD

Diplomski studij: Hrvatski jezik i književnost, nastavnički smjer
Mentorica: doc. dr. sc. Marina Marinković

Rijeka, 2023.

IZJAVA

Kojom izjavljujem da sam diplomski rad naslova – *Leksički opis mjesnog govora sela Glavice kraj Sinja* izradio/la samostalno pod mentorstvom doc. dr. sc. Marine Marinković.

U radu sam primijenio/la metodologiju znanstvenoistraživačkoga rada i koristio/la literaturu koja je navedena na kraju diplomskoga rada. Tuđe spoznaje, stavove, zaključke, teorije i zakonitosti koje sam izravno ili parafrazirajući naveo/la u diplomskom radu na uobičajen način citirao/la sam i povezo/la s korištenim bibliografskim jedinicama.

Student/studentica

Potpis

Nela Pavlica

Kao viteška igra, Alka je, možda, najznačajnija po snažnom tradicijskom sinkretizmu: u njoj se na jedinstven način proniče univerzalna baština viteških igara – uz kostime i ceremonijal – s lokalnim koloritom, dakle svjetsko i domaće, zbog čega je bliska gotovo svakom gledatelju, nezavisno od tradicije kojoj pripada.

I dok je za stranca živopisan ostatak prošlosti, kostimirana predstava odvojena od suvremenoga života, romantično pribježište od trauma našega doba, za Sinjanje i Cetinjane jest neprekidna aktualnost, događaj koji se svaki put zbiva nov, u svoj svojoj etičkoj zbiljnosti. Kao takva, ona je neka vrsta javne pasije koja se svake godine iznova doživljava i nikad ne stari, jer ne pripada samo povijesti nego i bezvremenosti. Kako je, istodobno, alka i sportsko nadmetanje, u nju neprestano prodire suvremenost i hrani je životnim sokovima.

Ljubičić

U razgovoru sa sugrađaninom *Joškom Kontićem* došla sam do zaključka da su govori Cetinske krajine izuzetno vrijedni i plodni za leksikološke analize. Kontić je tvrdio da je u svojim ranijim pučkim istraživanjima dokazao da se značenja nekih riječi mogu razlikovati i među članovima jednoga (istoga) kućanstva. Stoga, zanimalo me je li to uistinu tako, je li moguće odabrati jedan mjesni govor i potvrditi toliko bogatstvo riječi i njihova značenja. Zanimalo me koliko je značenja moguće pronaći za jednu riječ, a s druge strane, koliko zapravo različitih izraza postoji u značenju za 'isto'.

Kontić je izrazio veliku potporu u pisanju ovoga rada, pohvalivši moju ljubav prema svojoj rodnoj Krajini koju sam s ovim radom obogatila u njezinoj literaturi.

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. CILJ RADA.....	2
3. METODOLOGIJA RADA.....	3
4. GLAVICE: POVIJESNI PODATCI I ARHEOLOŠKI OSTATCI, GEOGRAFSKI SMJEŠTAJ I ZNAČAJ.....	9
5. DIJALEKTOLOŠKI OPIS MJESNOG GOVORA SELA GLAVICE: FONOLOŠKE I MORFOLOŠKE ZNAČAJKE	15
5.1. FONOLOŠKE ZNAČAJKE.....	18
5.2. MORFOLOŠKE ZNAČAJKE	22
6. LEKSIKOLOGIJA.....	24
6.1. Terminološko određenje.....	24
6.2. Leksikologija: lingvistička disciplina.....	25
6.3. Leksičke značajke zapadnoga dijalekta — novoštokavskoga ikavskoga dijalekta	26
6.4. Naslijeđeni i nenaslijeđeni leksički sloj u mjesnom govoru sela Glavice	28

6. 4. 1.	Naslijeđeni leksički sloj: leksik slavenskoga podrijetla	29
6. 4. 2.	Leksičko posuđivanje u govoru sela Glavice: posuđenice	30
7.	ORIJENTALIZMI.....	32
7. 1.	OBJAŠNJENJE UPORABE TERMINA	32
7. 2.	DOSADAŠNJA PROUČAVANJA ORIJENTALIZAMA U HRVATSKOME JEZIKU	33
7. 3.	ORIJENTALIZMI PREMA DVJEMA REALIZACIJAMA: POZNAVANJE I UPORABA	34
7. 3. 1.	Leksemi potvrđeni u govoru obiju dobnih skupina govornika.....	34
7. 3. 2.	Leksemi koje obje dobne skupine govornika razumiju, ali ne rabe u svom govoru	41
7. 3. 3.	Leksemi koje obje dobne skupine govornika ne razumiju i ne rabe u svom govoru.....	42
7. 4.	ORIJENTALIZMI KOJI SE NE OSJEĆAJU POSUĐENICAMA	43
8.	ROMANIZMI	45
8. 1.	DOSADAŠNA PROUČAVANJA ROMANIZAMA U HRVATSKOME JEZIKU	45
8. 2.	ROMANIZMI PREMA DVJEMA REALIZACIJAMA: POZNAVANJE I UPORABA	46
8. 2. 1.	Leksemi potvrđeni u govoru obiju dobnih skupina govornika.....	47
8. 2. 2.	Leksemi koje obje dobne skupine govornika razumiju, ali ne rabe u svom govoru	54
8. 2. 3.	Uporaba leksema koje obje dobne skupine govornika ne razumiju i ne rabe u svom govoru	54
9.	GERMANIZMI I GALICIZMI.....	56
9. I.	GLAVICE OD KRAJA XVIII. DO POČETKA XX. STOLJEĆA: AUSTRIJSKA I FRANCUSKA UPRAVA	56
9. 1.	DOSADAŠNJA PROUČAVANJA GERMANIZAMA U HRVATSKOME JEZIKU	58
9. 2.	DOSADAŠNJA PROUČAVANJA GALICIZAMA U HRVATSKOME JEZIKU	58
9. 3.	GERMANIZMI PREMA DVJEMA REALIZACIJAMA: POZNAVANJE I UPORABA..	59

9. 4.	GALICIZMI PREMA DVJEMA REALIZACIJAMA: POZNAVANJE I UPORABA	60
10.	ZAKLJUČAK	62
11.	POPIS LITERATURE	67
	ČASOPISI	70
	MREŽNI IZVORI	71
	NOVINSKI ČLANCI.....	72
12.	PRILOZI.....	73
13.	SAŽETAK I KLJUČNE RIJEČI.....	79
	ZAHVALE	80

1. UVOD

Pođemo li od pretpostavke da su objašnjenja pojedinih riječi, tj. leksema zastarjela, nedostatna ili pak na više načina objašnjena, valja precizirati, odnosno definirati i opisati pojedine lekseme koji su u uporabi u nekom mjesnom govoru. Stoga, može se očekivati da će pojedini leksemi imati različitu frekventnost uporabe u govoru ispitanika starije i zrele životne dobi. Također, pretpostavlja se i drugačije poznavanje značenja leksema, pa tako jedan leksem može imati i više značenja, odnosno riječ je o višeznačnosti ili polisemiji.

Slušanjem jezičnoga kolegija tijekom studija na Filozofskome Fakultetu u Rijeci: *Njegovanje kulturne baštine: izrada školskih dijalekatnih rječnika*, uočih vrijednosti leksika jednog mjesnog govora. Govor kojim sam se odlučila baviti u ovome radu pripada skupini govora Cetinske krajine, a riječ je o mjesnom govoru sela Glavice. Taj govor kao zavičajni idiom bitna je sastavnica kulturnoga naslijeđa koju treba čuvati, a s obzirom na to da ne postoji leksikološka analiza govora Glavica, smatram da je od velike vrijednosti napisati ovakav rad u kojem se analiziraju leksemi koji svakodnevno artikuliraju među govornicima sela Glavice.

Mjesni govor sela Glavice pripada štokavskom narječju, skupini govora zapadnoga dijalekta — novoštokavskoga ikavskoga dijalekta. U radu se nastoje opisati odabrani leksemi prema razini poznavanja i upotrebe na području sela Glavice. Dijalektološki opis govora sela Glavice obrađen i usustavljen je prema uzorku ispitanika starije i zrele životne dobi. Također, segmenti dijalektološkog opisa govora, pogotovo na planu akcentuacije, kontekstualizirat će

se prema potrebi opisa pojedinih leksema (njihova značenja). U radu će biti prikazan cjelovit popis odabranih leksema (159) koji su bili podložni leksičkoj analizi.

Većina ispitanih leksema preuzeta je iz lokalnog rječnika Sinja i Cetinske krajine te se terenskim istraživanjem, tj. ispitivanjem stanovnika starije i zrele životne dobi, nastojao dati njihov semantički opis. Odabir leksema proveden je prema kriteriju njihove učestalosti u svakodnevnoj komunikaciji, odnosno odabrani leksemi najfrekventniji su među ostalim natuknicama u spomenutom *Rječniku*. Frekventnost uporabe leksema koji su potvrđeni u semantičkom polju Alke i alkarskih svečanosti, najintenzivnija je u vrijeme priprema, trajanja i zatvaranja svećanih dana, tj. u vrijeme kulturno-zabavne i sportske manifestacije pod imenom *Dani Alke i Velike Gospe*. Tih dana stanovnici Krajine oživljavaju uspomene na viteštvo i junaštvo Cetinjana, kao i na sve ono što im je ostavljeno u nasljeđe.

Dakle, pozornost je, osim na stopu učestalosti uporabe te poznavanje danih leksema uopće, svedena i na njihovo značenje. U radu se analizira korpus od 47 leksema koji pripadaju semantičkom polju *Alka i alkarske svečanosti*. Ostatak leksema, tj. njih 112, razdijeljeno je u dvije manje podskupine semantičkog polja *kuća i pokućstvo*:

- a) *piće i hrana* (33), te
- b) *alati i materijali* (79).

Glavnina ispitanih imenica dolazi iz nenaslijeđenog leksičkog sloja (posuđenice), a vrlo mali udio u analizi čine riječi naslijeđenoga, tj. slavenskoga podrijetla, s obzirom na to da posuđenice dominiraju u Rječniku koji je poslužio kao izvor građe.

2. CILJ RADA

Primarni je cilj ovog istraživanja razvrstati imenice po odabranim semantičkim poljima te utvrditi njihovu postojanost u govoru dviju generacija u dvjema realizacijama: poznavanje i uporaba. Također, cilj je utvrditi koje posuđenice i u kojoj mjeri prevladavaju u govoru stanovnika sela Glavice te s obzirom na gospodarske djelatnosti, u kojim sve semantičkim poljima prevladavaju sljedeći tipovi posuđenica: orijentalizmi, romanizmi, germanizmi i galicizmi. Stoga, cilj je opisati i objasniti sve ispitane posuđenice onako kako se shvaćaju, tj. definiraju i upotrebljavaju u govoru sela Glavice. Također, sve posuđenice podvrgnute su analizi sukladno tome je li ih izvorni govornici poznaju te ako ih poznaju, u kojoj ih mjeri rabe ili ne rabe, ili ih uopće ne poznaju i ne rabe u svom govoru.

Sekundarni je cilj opisati i lekseme slavenskog podrijetla. S obzirom na to da su semantička polja promatranja odabrana u skladu s primarnim ciljem ovoga rada, ispitan je malen fond leksema slavenskog podrijetla preuzetih iz lokalnog rječnika J. Kontića.

3. METODOLOGIJA RADA

S obzirom na to da je temelj ovoga rada leksički opis odabranih leksema, govornici sela Glavice ispitan su tako da je pred njih postavljen unaprijed pripremljen dijalektološki upitnik. Ispitani leksemi u govoru sela Glavice preuzeti su iz svojevrsnog upitnika, tj. rječnika *Sinjanje – riječi Sinja i Cetinske krajine*. Autor rječnika *Joško Kontić* objašnjava njegovu svrhu:

Napravili smo rječnik koji nema nikakve znanstvene pretenzije. To je recimo jedna bilježnica koja obuhvaća 7.000 riječi koje se upotrebljavaju u tom kraju. Ja sam, kad sam počeo to raditi, mislio da znam puno o sinjskom jeziku o toj našoj, kako je ja volim nazvati, ikavskoj štakavici. Tek kad su se ljudi počeli javljati vidio sam koliko malo znam. Ja sam tu zapravo bio samo tehničko lice koje je sve to prikupilo, sistematiziralo i stavilo u jedan libar koji je izazvao veliku pozornost.¹

Također, 2015. godine objavljeno je drugo izdanje knjige pod naslovom *Sinjanje – riči, izreke, poslovice, ricete*. Osim leksema, u knjizi se nalazi i popis 300 karakterističnih izreka i poslovice, kao i 30 recepata jela i 10 recepata slastica koje se pripremaju na području Krajine. Stoga, riječ je o lokalnom izvoru koji nije karakterističan rječnicima koji postoje u hrvatskoj leksikografskoj praksi, nego je više svojevrsni popis leksema. Naime, putem lokalnog *Hit radija* javljali su se stanovnici iz cijele Krajine koji su 'pogađali' o kojem je leksemu riječ, a u tome im je pomagao voditelj radija čiju je tadašnju dužnost obnašao istoimeni autor *Sinjanja* Joško Kontić. Tako je zapravo i nastala knjiga *Sinjanje* u kojoj su se abecednim redom popisali prikupljeni leksemi, a uz samoga autora na dnu knjige piše da su njegovi sudionici *i slušatelji Hit radija*.

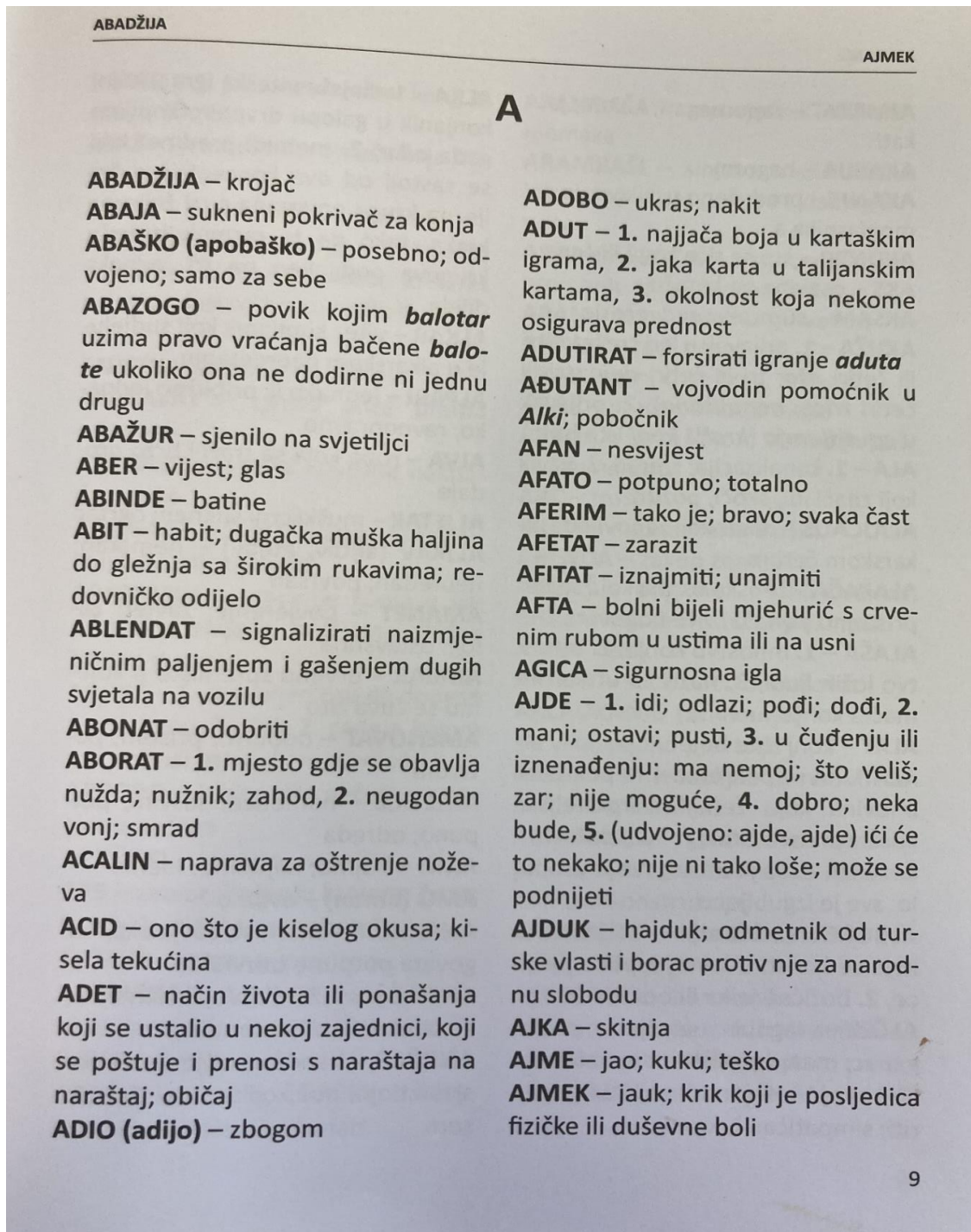
Slijedi nekoliko fotografija popisa i opisa leksema iz knjige *Sinjanje*.

¹ Izvor: <https://www.radiodalmacija.hr/predstavljanje-rjecnika-cetinske-krajine/>, pristupljeno 31. 3. 2023.

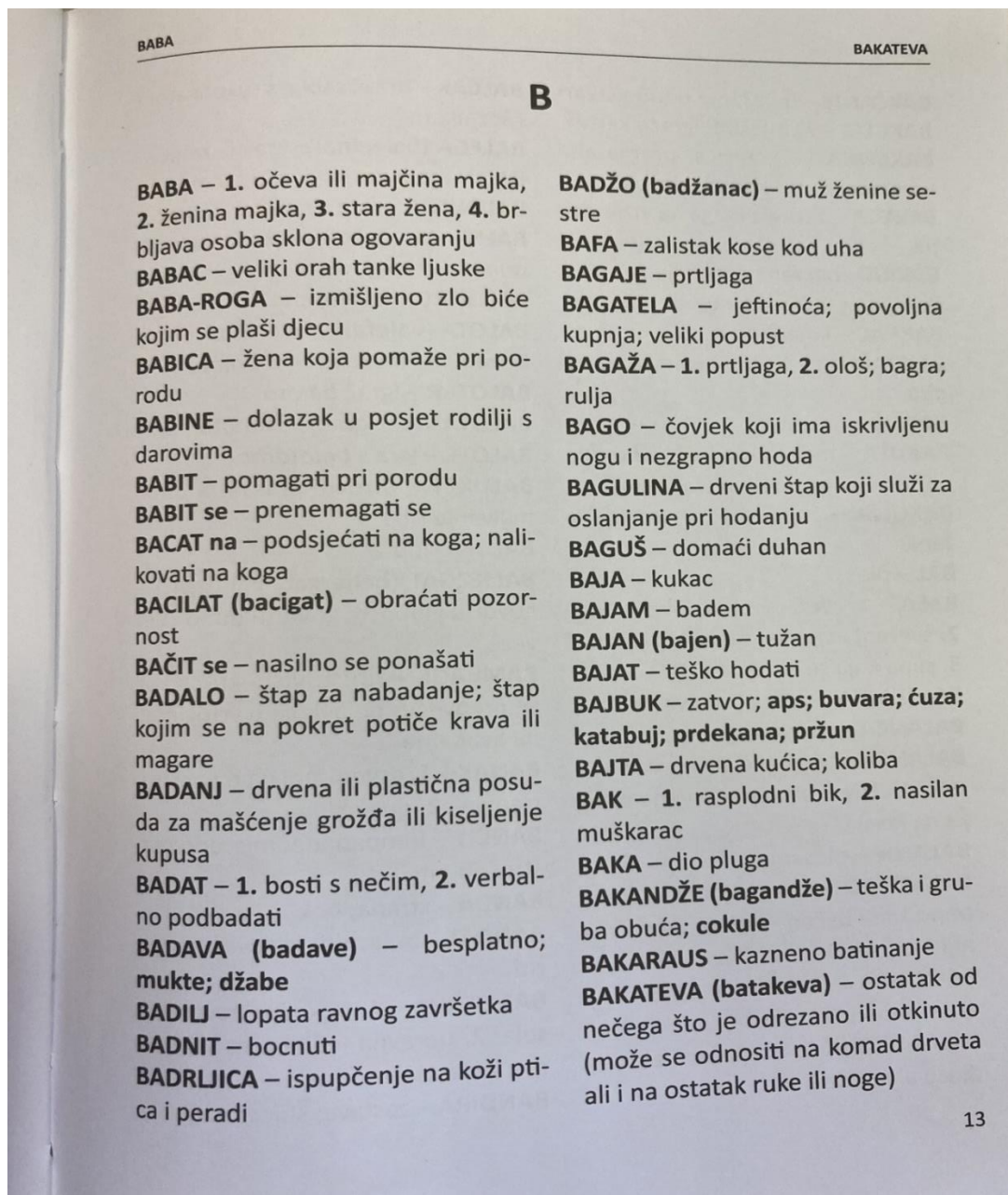
Slika 1. Naslovna stranica knjige Sinjanje

Slika 2. Stranica u rječniku: slovo A

Slika 3. Stranica u rječniku: slovo B

Dakle, knjiga *Sinjanje* izuzetno je djelo, specifičan izvor u kojem dominiraju leksemi stranoga podrijetla koji su karakteristični za sinjski areal. Međutim, valja naglasiti činjenicu da u mjesnom govoru sela Glavice prevladava naslijeđeni (slavenski) leksički sloj.

Također, korišteno je nekoliko rječnika za potrebe određenja podrijetla pojedinih leksema², ali i lokalni izvori poput sinjskog portala *Ferata*.

Glavice kao periferni dio grada Sinja dijeli se na dva zaseoka: *Donje Glavice* i *Gornje Glavice*. Cijeli prostor Glavica pripada gradu Sinju kao jedinici lokalne samouprave. U ovom radu naglasak je na analizi posuđenoga sloja leksičke razine govora. U tom smislu promatranja, govor Cetinjana obiluje posuđenicama, a ranija istraživanja zapadnoga dijalekta potvrdila su da u tim govorima prevladavaju orijentalizmi i romanizmi, uz manji postotak germanizama i galicizama.³ Međutim, neizostavni dio ovoga rada svakako su i leksemi slavenskog podrijetla. No u odnosu na prethodno navedene tipove posuđenica, kao i na

² Riječ je o sljedećim rječnicima:

1. Anić, Vladimir, Goldstein, Ivo (1999) *Rječnik stranih riječi*. Zagreb: Novi Liber.
2. Boerio, Giuseppe (1856) *Dizionario del dialetto veneziano*. Venezia: Premiata tipografia di Giovanni Cecchini edit. U daljnjem radu DDV.
3. Damjanović, Stjepan i sur. (2004) *Mali staroslavensko-hrvatski rječnik*. Zagreb: Matica hrvatska.
4. Doria, Mario (1987) *Grande dizionario del dialetto triestino*, II Meridiano. Trieste. U daljnjem radu GD.
5. Klaić, Bratoljub (1951) *Rječnik stranih riječi, izraza i kratica*. Zagreb: Zora.
6. Klaić, Bratoljub (1968) *Veliki rječnik stranih riječi*. Zagreb: Zora.
7. Klaić, Bratoljub (1978) *Rječnik stranih riječi A – Ž*. Zagreb: Matica hrvatska.
8. Rosamani, Enrico (1999) *Vocabolario giuliano dei dialetti parlati nella Venezia Giulia, in Istra, in Dalmazia, a Grado e nel Malfalconese*. Trieste: LINT. U daljnjem radu VG.
9. Stojić, Aneta (2020) *Germanizmi u hrvatskim govorima*. Zagreb: Alfa.
10. Škaljić, Abdulah (1973) *Turcizmi u srpskohrvatskom-hrvatskosrpskom jeziku*. Sarajevo: Svjetlost.
11. Škaljić, Abdulah (1979) *Turcizmi u srpskohrvatskom jeziku*, Sarajevo.
12. Škaljić, Abdulah (1985) *Turcizmi u srpskohrvatskom-hrvatskosrpskom jeziku*. Sarajevo: Svjetlost.

U rad su uključeni i rječnici u kojima su popisani i opisani leksemi koji su potvrđeni kako u govoru Glavica tako i u istarskim čakavskim govorima: *Istriotski lingvistički atlas* (ILA), *Rječnik roverskih i okolnih govora* (RR) i *Rječnik medulinskoga govora* (RM).

³ Usp. Ćurković 2014: 295, Lisac 2003: 59, Pavlica 2021: 24-25, Vranić, Zubčić 2013: 108.

odabrana semantička polja promatranja, preuzet je njihov malen broj koji je također bio podložan leksičkoj analizi, tj. njihovom leksičkom opisu.

Terenskim istraživanjem govora sela Glavice provedeno je zvučno snimanje stanovnika starije i zrele životne dobi. U dobnu skupinu nazvanu *zrela životna dob*, uvrstili smo sve ispitanike u dobi od 35-64 godine, dok se *starijom životnom dobi* smatraju svi ispitanici koji su navršili 65. godina.

ISPITANICI SELA *GLAVICE*

POPIS GOVORNIKA	DOB	SPOL	ŠIFRA
Govornik 1.	80	M	Mirna
Govornik 2.	46	M	Mrkan
Govornik 3.	49	M	Keka
Govornik 3.	76	Ž	Glavice
Govornik 5.	78	Ž	Anđa
Govornik 6.	44	Ž	Karmen
Govornik 7.	45	Ž	Trend

Tablica 1. Prikaz dobnog profila ispitanika govora sela Glavice

Dijalektološki upitnik sastojao se od 2 dijela:

1. dio upitnika sastojao se od fotografija na kojima su bili prikazani razni predmeti, ljudi, životinje, jela, pića, alati i dr. Dakle, fotografije su bile raspoređene prema dvama semantičkim poljima: *Alka i alkarske svečanosti* te *kuća i pokućstvo*, pri čemu je drugo semantičko polje istraživanja podijeljeno na dvije manje podskupine: *piće i hrana* te *alati i materijali*. Upitnik je sadržavao 55 fotografija od kojih je 20 pripadalo semantičkom polju Alke i alkarskih svečanosti, a ostalih 35 fotografija semantičkom polju kuće i pokućstva. Za svaku fotografiju tražen je i jedan odgovor, tj. jedan leksem, a ispitanicima se postavilo pitanje: *Tko ili što se*

nalazi na fotografiji? Međutim, ispitanici su nekada ponudili i više od jednog odgovora (više od jednog leksema) za danu fotografiju.

2. dio upitnika sastojao se od preuzetih leksema iz primarnog izvora *Sinjanje*. Govornicima su se uz preuzete lekseme prvotno postavljala dva pitanja: *Upotrebljavate li ovaj leksem u svom govoru?*, i *Znate li što to znači?* Ako na dane lekseme govornici ne daju pretpostavljene odgovore koji se nalaze u rječniku iz kojega su i preuzeti, onda ispitivanje govornika ide u smjeru daljnje (detaljne) analize. Dakle, govornici objašnjavaju za što, ili u kojoj sferi ljudske djelatnosti upotrebljavaju određeni leksem u svom govoru, s obzirom na to da se očekivani opis značenja leksema (kao u rječniku) ne podudara s njihovim značenjem i uporabom. Tada su postavljena pitanja poput: *Znači li vam to isto što i to* ('Znači li vam to isto što i neka druga riječ')? *Gdje ste čuli da se koristi taj izraz? Gdje ga vi koristite? Za što ga koristite? Jeste li čuli neki drugi izraz za to?*, itd.

S obzirom na to da su leksemi ciljano odabrani prema semantičkim poljima, u sklopu Alke obuhvaćeni su svi termini koji podrazumijevaju nazive za ljude, tj. njihove titule na Alki, njihovu odjeću i obuću, tradicionalna jela u vrijeme alkarskih svečanosti, životinje i dr. Gledano na povijesni aspekt Alke, jasno je da je to semantičko polje bogato orijentalizmima. Valja naglasiti da se pod pojmom *orijentalizmi* podrazumijevaju svi leksemi preuzeti iz turskoga, arapskoga i perzijskoga jezika, odnosno tzv. *orijentalnih jezika*. Također, velik udio ispitanih leksema čine i romanizmi, ponajviše zbog povijesno-geografskih i lingvističkih razloga.⁴ Uz to, u znatno manjoj mjeri potvrđen je i udio *germanizama*, a u najmanjoj mjeri udio *galicizama* u glavičkom govoru.

4. GLAVICE: POVIJESNI PODATCI I ARHEOLOŠKI OSTATCI, GEOGRAFSKI SMJEŠTAJ I ZNAČAJ

Glavice su jedno od najvećih sela u Republici Hrvatskoj u sastavu grada Sinja. Lokalno stanovništvo dijeli područje Glavica na „*donje*“ i „*gornje*“. Prema popisu stanovništva iz 2011. godine, broj stanovnika iznosi 3.750.⁵ S obzirom na to da prostor Glavica obuhvaća velik dio Sinjskog polja, jasno je da se većina stanovnika bavi obradom zemlje, pa se tako najčešće uzgajaju *glavički kupus* i kukuruz.

⁴ Riječ je o blizini obale i čakavskih sustava koji obiluju romanizmima.

⁵ Izvor: Wikipedija. *Glavice*: <https://hr.wikipedia.org/wiki/Glavice>, pristupljeno 31. 3. 2023.

Također, u prošlosti se stanovništvo bavilo sitnim obrtom i poljodjelstvom, dok izvori tvrde da se stanovništvo u sinjskoj okolici bavilo *ponajviše stočarstvom i mlinarstvom* (Vrgoč 2009: 84.).

Grad Sinj kao centralna točka Dalmatinske zagore, najveća jedinica lokalne samouprave kojoj pripada selo Glavice, povlači za sobom kako povijesne tako i kulturne odrednice u zavičajnu vrijednost Zagore. Stoga, posebnu pozornost valja obratiti *Sinjskoj alki*:

tradicijom obilježavanju slavne pobjede Sinjana (Cetinjana)⁶ nad Turcima, a koja je i jedno od semantičkih polja istraživanja. Sinjska alka je viteško alkarsko nadmetanje u kojem Alkari⁷ jašu konje u punom galopu, ciljajući kopljem u alku. Na taj način dobivaju bodove (punte) prema pogođenom sektoru alke.⁸

Konji koji trče Alku vrše pripreme tijekom cijele godine u Sinjskome polju, pa je evidentno da se stanovnici sela Glavice, ali i općenito grada Sinja i cijele Cetinske krajine, bave uglavnom uzgojem konja.⁹ Također, stanovnici se primarno bave i uzgojem ostale stoke (krave, ovce, koze), dok su od domaćih životinja najzastupljeniji psi, mačke i kokoši. Nekada je najunosnija bila trgovina stokom, pa je trgovina kao takva najviše oživljavala Sinjsku varoš.

Trgovački put išao je iz Bosne preko pogranične postaje na Bilom brigu niz Prolog na Han, preko Cetina na Sinj, a odatle u splitsku luku (Vrgoč 2009: 84).¹⁰

⁶ Naziv Cetina Hrvati donose iz pradomovine, o čemu svjedoči postojanje rječice Cetynia u Poljskoj. O imenu Cetina kojim se nazivala rijeka, županija, grad, a u novom vijeku i krajina, v. Duje Rendić Miočević *Prilozi etnografiji i topografiji naše obale u staro doba* (II.), u: HZ 1950., I. – IV., str. 225. – 226. Tvrdi se da je naziv Cetina ilirskoga podrijetla s osnovom u riječi kent = konj, kao ishodište, za ilirsko ime *Kentona* (Konjska rijeka), kojeg su Hrvati preuzeli i dodali mu danas izgubljeni nazal Cetina, kod: J. A. Soldo Cetina, nav. dj., str. 65. – 66.; gr. *Hippios odgovara ilir. Kentona* (Konjska rijeka).

⁷ Muške osobe koje jašu na konju (konjanici).

⁸ Izvor: Wikipedija. *Sinjska alka*:

https://en.wikipedia.org/wiki/Sinjska_alka#:~:text=The%20Sinjska%20alka%20%5Bsi%20%20alka%20%20alka%20%20is%20an%20equestrian,Sinj%20every%20first%20Sunday%20in%20August%20since%201715., pristupljeno 31. 3. 2023.

⁹ Obitelji čiji članovi trču Alku u sve većoj mjeri posežu za posjedovanjem vlastite ergele.

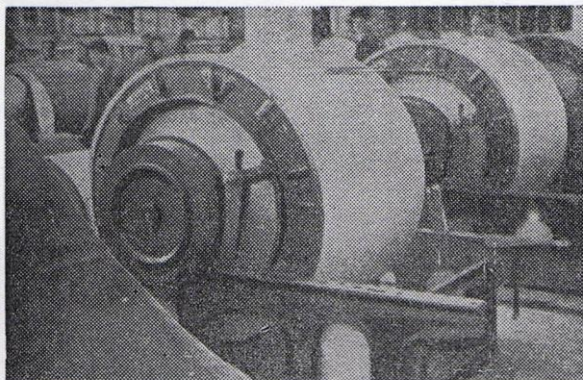
¹⁰ Drugi trgovački put išao je iz Bosne preko Trilja, treći (manji) preko Panja, a bilo je i krijumčarenja robe, v. J. A. Soldo *Sinjska krajina*, nav. dj., str. 181., 186.

Poznate osobe koje dolaze s područja Glavica su: aktualni predsjednik Republike Hrvatske *Zoran Milanović*, hrvatski političar *Marko Veselica*, poznati hrvatski proljećar *Vladimir Veselica*, hrvatski pjesnik, politolog, pravnik, publicist i pjesnik *Petar Vučić* i dr. Za vrijeme Drugog svjetskog rata poginula su dva narodna junaka: *Frano Masnić* i *Tadija Anušić*. Prvi je ubijen od domaćih izdajnika, a drugi od talijanskih okupatora 26. siječnja 1942. godine. Velik broj Glavičana sudjelovao je u Domovinskom ratu, a u NOB-u za vrijeme Drugog svjetskog rata sudjelovao je 441 stanovnik (Stulli 1992: 122).

Gospodarske smjernice nadahnute sovjetskim uzorom vodile su industrijalizaciji. Prije Domovinskog rata, u nekadašnjoj Jugoslaviji pedesetih godina, osnovana je na prostoru Glavica jedna od najvećih tekstilnih tvornica znamenitog imena *Dalmatinka*¹¹. Otvaranjem tvornice, gospodarstvo i ekonomija u Zagori doživljava svoj procvat.

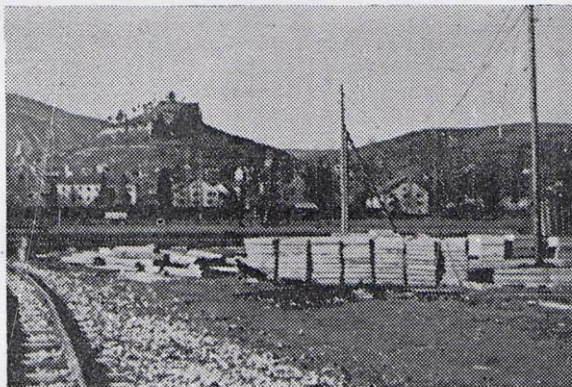
¹¹ Predionica i tvornica konca (1951./52.) (Vrgoč 2009: 120).

Fotoreportaža o predionici *Dalmatinka*¹²

Zgrada predionice je već gotovo završena i u njoj se montiraju strojevi. Montiraju ih mehaničari jedne engleske tvrtke od koje smo i nabavili strojeve. Na ovim bubnjevima će se pročišćavati pamuk nakon što bude sortirani po vrstama. Na bubnjevima se nalaze tanke, ali jake iglice, koje predivo istančaju, a onda se prelazi na drugu fazu rada, gdje se dalje prerađuje. I tako redom, dok konačno ne dođe u končaonicu, gdje se završava proizvodni proces.)

Na ovom će se polju uskoro podignuti još jedna ista zgrada, kao i predionica. U nju će se smjestiti končaonica. Još su ove godine s tog zemljišta Sinjani brali povrće, a dogodine će im to zemljište davati mnogo više koristi: dobivat će kromac i druge pamučne proizvode, a usto će stotine mještana dobiti stalno zaposlenje. U budućoj tvornici će raditi preko 1200 radnika...

...za koje se već počelo graditi stambene kuće. Ali to je nedovoljno, jer se u pet dvokatnica ne može smjestiti ni deseti dio radničkih obitelji. Možda je prije svega trebalo misliti na to, gdje će se smjestiti radna snaga, a onda započeti gradnjom ovako velike tvornice.

Tekst: Lj. Vrcić

Foto: P. Jović

¹² Slobodna Dalmacija, 16. 12. 1951., br. 2135., str. 4.

Izvor:

https://arhiv.slobodnadalmacija.hr/pvpages/pvpages/viewPage/?pv_page_id=215713&autocomplete_text=predionica%20Dalmatinka%20Sinj, pristupljeno 31. 3. 2023.

No ratne nedaće donose i radne nevolje. Naime, veliki broj Glavičana radio je u tvornici tekstila koja je, prelaskom na tržišne uvjete rada, zapala u neprilike. Te su se neprilike najviše odrazile na radnike tvornice, tj. velik broj njih je otpušten. S obzirom na to, jasna je postojanost uporabe velikog broja leksema koji su se upotrebljavali za nazive određenih materijala, odjeće, obuće i sl.

O lokalitetu Glavica kao značajnom arheološkom nalazištu, u kojem su nađeni razni povijesni predmeti¹³, nadgrobne stele¹⁴, kipovi¹⁵ i sl., možemo iščitati iz knjige *Arheološka zbirka Franjevačkog samostana u Sinju*. Zbirka pripada najstarijim arheološkim zbirkama u Hrvatskoj, utemeljena davne 1860. godine. Do tada su sinjski fratri marljivo sakupljali nalaze te ih na ovaj način objavili javnosti, na čemu su im njihovi Sinjani neizmjereno zahvalni.

Godine 1860. proslava Andrije Kačića Miošića okupila je narodnjake sjevera i juga, u Beču, Zagrebu, Osijeku, Rijeci, Zadru, Splitu, Šibeniku, Sinju, Makarskoj. U Sinju su se sakupljali novčani prilozi za otvaranje čitaonice koja bi nosila Kačićevo ime (Topić 2008: 10).

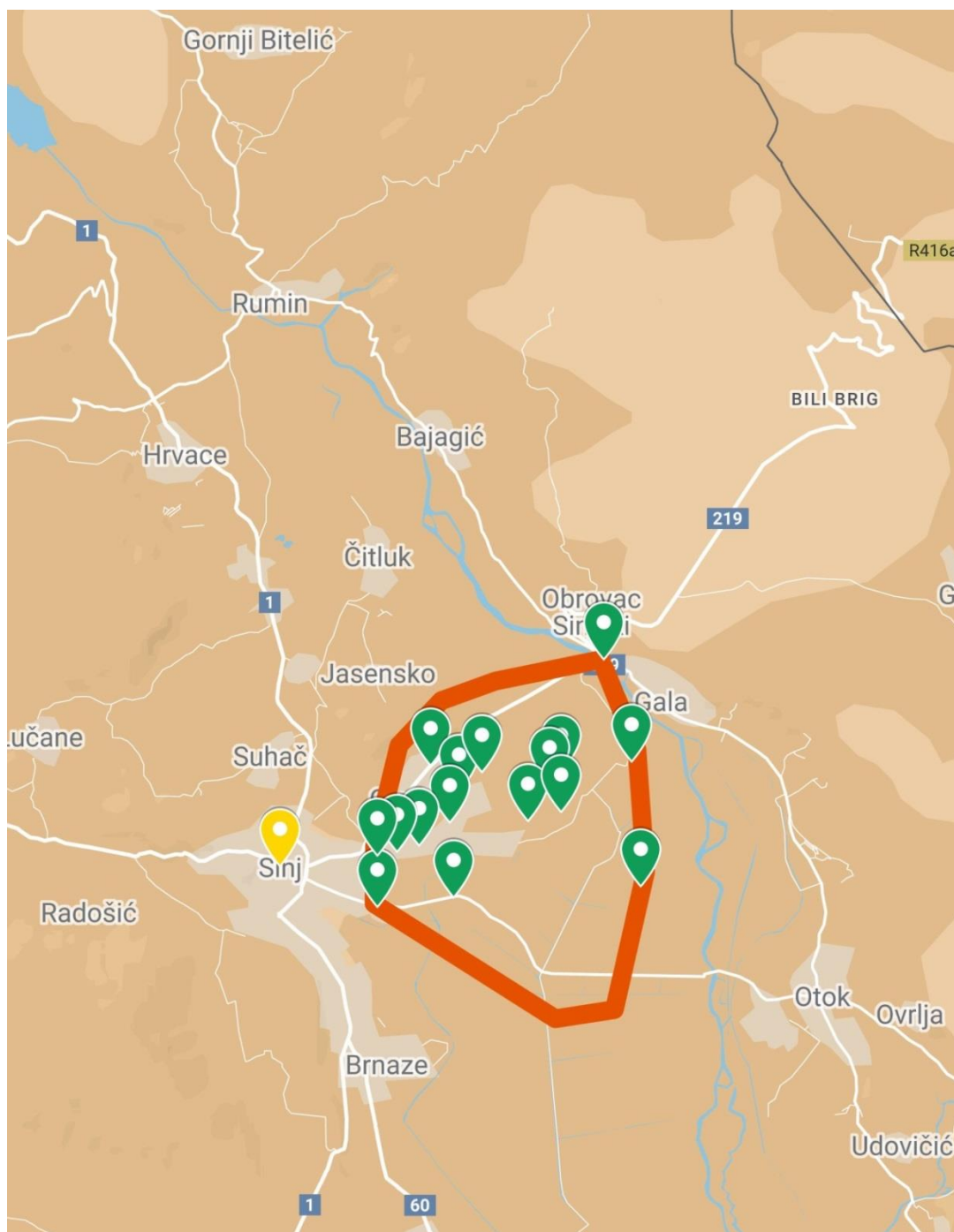
To je doba obilježila politička borba za sjedinjenje Dalmacije s Hrvatskom. U to je vrijeme hrvatski jezik sve jače prodirao na prostor Dalmacije, pa se tako nastojao uvesti i u škole budući da je hrvatski jezik potisnuo do tada talijanski jezik koji je imao sve manje govornika.

¹³ U knjizi se nalaze fotografije posude iz mlađeg kamenog doba, str. 39.

¹⁴ U knjizi se nalazi fotografija nadgrobne stele veterana *Gaja Oktavija Vitala* koja je pronađena u Glavicama kod Gulića kuća, str. 122. Za zbirku ga je nabavio fra *Bone Šarić*.

¹⁵ U knjizi se nalazi fotografija kipa Viktorije koji datira iz vremena antike, str. 106.

PROSTOR SELA GLAVICE

Karta 1. Geografski prikaz prostora sela Glavice.

Napravljeno pomoću alata *Google My Maps*.

5. DIJALEKTOLOŠKI OPIS MJESNOG GOVORA SELA GLAVICE: FONOLOŠKE I MORFOLOŠKE ZNAČAJKE

Hrvatskom jeziku kao organskom idiomu pripadaju govori čakavskoga, kajkavskoga i štokavskoga narječja, s tim da su čakavski i kajkavski u potpunosti hrvatski, dok se štokavskim govorima služe i govornici izvan granica Hrvatske (Bošnjaci, Srbi i Crnogorci) (Lisac 1999: 9). Hrvatska su narječja dobila nazive prema upitno-odnosnim zamjenicama *što*, *ča* i *kaj*. Glavne značajke štokavskog narječja iznio je profesor Josip Lisac u svojoj knjizi *Hrvatska dijalektologija 1*:

1. *Što* ili *šta* kao zamjениčka riječ;
2. Fonem /u/ kao refleks stražnjeg nazala i samoglasnoga //;
3. Inicijalna skupina /v/ + slabi poluglas daje /u/;
4. /ə/ daje /a/;
5. Premetanje *wBse* u *sve*;
6. Prijelaz /čr-/ u /cr-/;
7. Promjena /-l/ na kraju riječi ili sloga u /o/;
8. Promjena *d'* u zvučni palatalni afrikatni suglasnik /đ/;
9. Redukcija fonema /h/ i njegova zamjena ostalim glasovima;
10. Nastavak /-u/ u L.jd. imenica muškog i ženskog roda;
11. Umetanje *-ov/-ev-* u množini većine jednosložnih imenica muškoga roda;
12. Izjednačenje DLI. množine imenica;
13. Čuvanje nastavka *-og(a)* u genitivu i akuzativu jednine muškog i srednjeg roda zamjениčko-pridjevske deklinacije;
14. Znatan broj turcizama, itd.¹⁶

Na prostoru Republike Hrvatske, zapadni ili novoštokavski ikavski dijalekt zahvaća Dalmaciju između Neretve i Cetine, na obali do Omiša.

U zaobalju se zapadni dijalekt od područja zapadno od Cetine i Krke proteže prema Lici (govori oko Gospića, oko Lovinca i sv. Roka, prema Kordunu), u Gorskom kotaru

¹⁶ Lisac 2003: 17, 18.

(primarno štokavski govori Liča, govor Mrkoplja s čakavskim supstratnim sustavom i govor Sungera u kojem egzistiraju čakavski i štokavski sustav). Na sjeveru se razvija do područja kajkavskog narječja u slijevu Kupe, a govora ovog dijalekta ima i u Slavoniji između Osijeka i Đakova i jugozapadno od Đakova. Na zapadnom dijelu obuhvaća govore jugoistočno od Povila prema senjskom zaleđu, na obali oko Senja koji je još uvijek čakavski, podvelebitsko područje jugoistočno od sv. Jurja i kopnene govore prema Dalmaciji do Krke. Na tom su području i govori koji još čuvaju neke, ponajprije naglasne, čakavske crte, poput Novigrada, Privlake, Bibinja i Sukošana, a neki su ranije čakavski uzmorski govori danas već s dominantnim štokavskim stanovništvom ili štokavizirani (Zadar, Šibenik, Split), a ima i štokavskih govora (Nin, Zaton, Sveti Petar Na Moru, Pirovac). Taj je dijalekt zastupljen i u nabrojenim srednjodalmatinskim otočnim govorima, a u spomenutim se jugoistočnim govorima otoka Paga preklapa s čakavskim sustavom, ponajprije u govoru Dinjiške i govoru Vlašića (Vranić, Zubčić 2018: 542-543).

Migracijski su govori ovoga dijalekta u sjevernoj Bačkoj u Republici Srbiji, u Mađarskoj oko Baje, ali i oko Budimpešte, u Italiji u pokrajini Molise (Brozović, Ivić 1988: 61, Lisac 2003: 50-51, Vranić, Zubčić 2018: 542).

Osim Hrvata i Bošnjaka, rijetko tko govori novoštokavskim ikavskim dijalektom (Lisac 2003: 51).

Danas se klasifikacija štokavskog narječja određuje prema trima kriterijima:

- a) stupnju razvoja akcentuacije (naglasnog sustava);
- b) refleksu jata;
- c) konsonantskoj klasifikaciji odraza, tj. jotaciji praslavenskih skupina *stj i *skj (šćakavizmu ili štakavizmu).¹⁷

Prema njima, cjelokupo štokavsko narječje dijeli se na sedam dijalekata:

- slavonski ili nenovoštokavski šćakavski dijalekt;
- zapadni ili novoštokavski ikavski dijalekt;
- istočnobosanski ili nenovoštokavski (i)jekavski šćakavski dijalekt;
- istočnohercegovačko-krajiški ili novoštokavski (i)jekavski dijalekt;
- zetsko-južnosandžački ili nenovoštokavski (i)jekavski dijalekt;

¹⁷ Usp. Brozović 1960: 76-77, Lisac 2003: 29, Lukežić 2012: 269, Vranić, Zubčić 2018: 541-542.

- šumadijsko-vojvođanski ili novoštokavski ekavski dijalekt;
- kosovsko-resavski ili nenovoštokavski ekavski dijalekt (Lisac 2003: 29).

Nekoliko je aktualnih podjela hrvatskih štokavskih govora, pa tako profesorice Vranić i Zubčić hrvatske štokavske govore dijele u 4 dijalekta:

- zapadni dijalekt (mlađi ikavski);
- (i)jekavski štokavski dijalekt;
- slavonski dijalekt;
- istočnobosanski dijalekt.¹⁸

Karta 2. Prikaz 4 dijalekta hrvatskih štokavskih govora.¹⁹

¹⁸ V. kartu 2.

¹⁹ Izvor: Vranić, S., Zubčić, S. (2018) *Hrvatska narječja, dijalekti i govori u 20. st. // Povijest hrvatskoga jezika*, 5. knjiga: 20. stoljeće - prvi dio / Bičanić, Ante (gl. ur.); Pranjković, Ivo; Samardžija, Marko (ur.). Zagreb: Društvo za promicanje hrvatske kulture i znanosti CROATICA, str. 525-579.

Budući da glavički govor nije istražen, konkretna literatura koja ga opisuje ne postoji. Postoje tek posredni izvori koji istraživaču mogu poslužiti u opisima jer je evidentna visoka stopa podudarnosti u značajkama na različitim jezičnim razinama. Stoga, velik udio istih, ili pak sličnih obilježja, nailazimo u okolnim mjesnim govorima, npr. u govoru Sinja, Bitelića, Trilja, Otoka i dr.

Dosadašnjim proučavanjem utvrđeno je da svi okolni govori, kao i same Glavice, pripadaju skupini zapadnih ikavskih novoštokavskih govora, čiji je samoglasnički sustav peteročlan u dugim i kratkim slogovima. Također, isti im je i konsonantski inventar. Svi govori podložni su redukcijama, gubljenju fonema /h/ ili njegovom zamjenjivanju s *v, j, k*, adrijatizmu, nedosljednom refleksu jata, rotacizmu, apokopi infinitivnog oblika, inovativnim nastavcima, dvojnoj situaciji u uporabi kraćih i dužih množinskih oblika, velikom broju posuđenica (uglavnom turcizama i romanizama), itd.²⁰

5. 1. FONOLOŠKE ZNAČAJKE

Glavno je vokalsko obilježje govora sela Glavice ikavski refleks jata koji je rezultat razvoja /e/ u /i/: *srída, lípo, trǐsta, rǐč, mǐsto, lǐto, dvǐ* i dr. Međutim, ciljanim pitanjima zabilježen je i ekavski (*zǎnoveta, òbedvĕ*), ali i ijekavski odraz jata (*vijénac*). Stoga, ikavski refleks jata nije dosljedno proveden u govoru sela Glavice.

Na planu akcentuacije u novoštokavskim dijalektima došlo je do pomicanja kratkosilaznoga i dugosilaznoga naglasaka s unutarnjega ili posljednjega sloga riječi, pri čemu su nastali ulazni naglasci (kratkouzlazni, ako je prethodni slog bio kratak, i dugouzlazni, ako je prethodni slog bio dug). Velik broj govora čuva zanaglasne duljine što je potvrđeno i u govoru Glavica: im.N.jd.m.r. *buzdòvān*, im.N.jd.ž.r. *rèčǐna / rĕćǐna*²¹, im.G.mn.ž.r. *pǎlkī / pǎlkā*²², im.G.mn.s.r. *sélā*, gl.prez.jd.1. *ìžĕn / ìžĕn* i dr.

²⁰ Usp. Pavlica 2021: 11.

²¹ *Náušnica*, v. dolje str. 54.

²² Gledalište na alkarskom trkalištu, v. sliku 7.

Zabilježena je i potpuna redukcija *r* u riječima: *karcijōla / karcìola > kaciola* (Mirna, Glavice, Anđa) i *karcàvīda > kacàvīda* (Mirna, Keka).²⁶

Inventar suglasničkog sustava mjesnoga govora sela Glavice dijelimo na:

1. šumnike: *p, b, f, t, d, c, s, z, ć, ž, č, š, ž, k, g i h* (rubni);
2. sonante: *v, m, l, r, n, j, ĺ, i n̄*.

Prema konsonantskome klasifikacijskom kriteriju, novoštokavski ikavski dijalekt dijeli se na dva poddijalekta: štakavski i šćakavski. U govoru Glavica imamo dvojni situaciju, tj. potvrđeno je da se u govoru Glavica realizira i /št/, ali i /šč/.²⁷ Profesor Lisac navodi da zapadni štokavci uglavnom čuvaju stari odraz /šč/, uz rjeđe potvrde novijeg odraza /št/ (Lisac 2003: 20). Stoga, u govoru staroga stanovništva čuje se odraz /šč/, npr. u riječi *šàpćat* (Glavice) i *kòšćica* (Glavice, Mirna). Međutim, sve češće dolazi do realizacije skupine /št/ u imenicama: *křšten, štâp* (ali i *ščâp* (Glavice)), *dvòrište* i dr. S obzirom na to da se u govoru staroga stanovništva može čuti odraz /šč/, jasno je da je govor Glavica primarno bio šćakavski, ali je odraz /št/ sve češće u uporabi kao rezultat novijih utjecaja.

U većini štokavskih govora u suglasničkom inventaru izostaje fonem /h/²⁸, pa tako i u govoru Glavica izostaje ili dolazi do zamjene fonema /h/ fonemima /v/, /j/ ili /k/.²⁹ Redukcija fonema /h/ na početnom slogu potvrđena je u riječima: *àrambaša* (Karmen) (< *hàrambaša* (Trend)), *rána* (Anđa) (< *hrána* (Karmen)), *àļina* (Anđa, Glavice) (< *hàļina* (Karmen, Trend)) i dr. Zamjena fonema /h/ fonemom /v/ potvrđena je u primjerima: *bũzdòvân* (<

²⁶ U govorima Bitelića i Otoka nije zabilježena redukcija *r* (Ćurković 2014: 37, Pavlica 2021: 13).

²⁷ Takva situacija zabilježena je na još nekoliko mjesta, npr. Lisac navodi mjesto Grude, a Ivić potvrđuje dvojni situaciju u slivu Une (ščeta-gušter, Ivić 1988: 62), dok Pavlica potvrđuje isti ostvaraj i u obližnjem mjestu Otok. Usp. Crnić Novosel 2015: 49, Lisac 2003: 53, Pavlica 2021: 15.

²⁸ Usp. Čilaš Šimpraga 2010: 194, Hraste 1951: 387, Kapović 2006: 114, Lisac 2003: 18, 176; 2008: 108, Šimundić 1971: 51–52.

²⁹ Glas /h/ se izgubio već u 15. stoljeću zbog slabe artikulacije i bez potpore zvučnoga parnjaka. Fonem /h/ je u dijelu govora supstituiran sonantom *v* (ili *j*) (*kruv, buva, uvatit; buja, muja*) i velarnim okluzivom *k* (*hći > kći, vaših > vašik*) (Lukežić 2012: 264; Crnić Novosel 2015: 52). Usp. i Lisac 2003: 53.

būzdòhān), *dùvān* (< *dùhān*), *júva* (< *júha*) i dr. Također, dolazi i do redukcije iz slijeda /hv/ koji se može zamijeniti i glasom /f/, npr. u potvrđi fála (< *hvála*).³⁰

Primjer u kojima je *dj > đ očituje se u prezentu glagola *íci* u svim licima, a to znači da je fonem /ž/ rezultat jotacije fonema /d/ i /j/ te je ova izoglosa najvjerniji prikaz povezanosti, tj. podudarnosti govora Krajine: prez. jd. 1. *ìžēn* / *ìžēn*, *niječ. nè ižēn*, 2. *ìžēš* / *ìžēš*, 3. *ìžē* / *ìžē*, mn. 1. *ìžēmo* / *ìžēmo*, 2. *ìžēte* / *ìžēte*, 3. *ìžū* / *ìžū*.³¹

Rotacizam je pojava u kojoj se umjesto glasa /ž/ ostvaruje glas /r/, a u govoru Glavica zabilježeni su dublete: *möre* / *nè more* i *möže* / *nè može*.³²

Adrijatizam je pojava koju vežemo uz priobalne čakavske i štokavske govore, a dijele niz osobina s mletačkim narječjem talijanskoga jezika te prema njima pripadaju jadranskom jezičnom savezu (prema: Matasović 2001: 57). Jedna od takvih pojava je i prijelaz dočetnoga sonanta *-m* koji se delabijalizira i prelazi u *-n*.³³ Taj je prijelaz sustavno proveden u novoštokavskim ikavskim govorima Krajine³⁴, pa su tako i u govoru Glavica potvrđeni sljedeći ostvaraji: gl.1.l.jd.prez (*jìdēn*, *vìdīn*, *mázin*, *gōnīn*, *ìšibān*, *bàtīn* ('udarati' snažno nogama po podu, 'teško' hodati)), im.I.jd.ž.r. (*màterōn*, *bàbōn*), im.I.jd.m.r. (*ćàćōn*, *dīdōn*, *kùnpīrin* / *kùmpīrin*), im.I.jd.s.r. (*sèlon*), br. I.jd. (m.r. *jèdnīn*, ž.r. *jèdnōn*, *òsan*), prid.I.jd.m.ž. i s.r. (*bìlīn*, *bìlōn*, *bìlīn*), zam.I.1. i 2.l.jd. (*mèñōn*, *tèbōn*).

Fonem /ž/ pretežno je očuvan u govorima Imotske i Cetinske krajine (Menac-Mihalić 2005: 36; Crnić Novosel 2015: 53), a u govoru Glavica potvrđen je u leksemima: *žèzva* i *žìgerica* / *žìgerⁱca*.

³⁰ Ova izoglosa potvrđena je u okolnim govorima: Sinju (Danilović 2011: 15), Biteliću (Ćurković 2014: 67) i Otoku (Pavlica 2021: 17).

³¹ Usp. Ćurković 2014: 236, Danilović 2011: 13, 16, 21, 30, Pavlica 2021: 17, 18.

³² V. dolje, str. 53.

³³ „Na prijelaz završnoga *-m* u *-n* upozorili su čakavski dijalektolozi (Antun Mažuranić polovicom 19. st. govoreći o vinodolskome govoru) navodeći tu pojavu kao čakavsku izoglosu (v. Moguš 1977: 79), no kasnije su istraživanja pokazala da ta pojava zahvaća cijeli obalni pojas od slovenske do albanske granice uz more, a onda i kopnene govore, npr. govore sinjskoga, kninskoga i imotskoga kraja“ (Crnić Novosel 2015: 49). Usp. i Čilaš Šimpraga 2010: 201-202, 222, Hraste 1970: 65-75, Lisac 2003: 54-55, Menac-Mihalić 2005: 34.

³⁴ Usp. i Ćurković 2014: 75, Kapović 2006: 114, Menac-Mihalić 2005: 34-35, Pavlica 2021: 19.

5. 2. MORFOLOŠKE ZNAČAJKE

U morfologiji je važno spomenuti sinkretizam padeža DLI. mn. imenica svih triju rodova uvođenjem novih (različitih) gramatičkih morfema na različitim područjima (Lisac 2003: 56, 2008: 110). Većinom su zabilježeni nastavci *-ama* ili *-ima*, ali npr. u Lici i Imotskoj krajini i Bekiji nastavak je *-an / -on* ili *-in*. U govoru Glavica u DLI.mn. imenica svih triju rodova potvrđen je sinkretizam padeža koji se ostvaruje paralelnom uporabom nastavaka *-ima / -ama*, ali i *-an, -on / -en* ili *-in*. No valja napomenuti kako se uglavnom kod ispitanika zrele životne dobi javljaju primjeri s novijim nastavcima, tj. *-ima* za im.m. i s.r. te *-ama* za im.ž.r., dok se u starijih ispitanika mogu čuti i primjeri sa starijim nastavcima.

SINKRETIZAM PADEŽA IMENICE ŽENSKOGA RODA *PÀLKE*³⁵

N. mn.	<i>pàlke</i>
G. mn.	<i>pàlkī / pàlkā</i>
D. mn.	<i>pàlkāma / pàlkan³⁶ / pàlkōn</i>
A. mn.	=N., V.
V. mn.	=N., A.
L. mn.	=D., I.
I. mn.	=D., L.

Tablica 2. Prikaz sinkretizma padeža NAV. i DLI. u ž. r. mn.

Dakle, nije potvrđen gramatički oblik imenice za jedninu ž. r. *pàlka*, pa je imenica *plurale tantum*: N. mn. = V. mn. = A.mn. *pàlke*, G. mn. *pàlkī / pàlkā*, D. mn. = L. mn. = I. mn. *pàlkāma, pàlkan / pàlkōn*.

SINKRETIZAM PADEŽA IMENICE MUŠKOGA RODA *NŌŽ*

N. mn.	<i>nōži / nōževi³⁷</i>
--------	-----------------------------------

³⁵ Gledalište na alkarskom trkalištu, v. sliku 7.

³⁶ *Pò pàlkan dica ódajū* (Anda). Također, nastavak *-an* može biti zahvaćen promjenom kratkih nenaglašenih samoglasnika i ostvariti se kao i *-on*: *Na pàlkān* (Karmen).

G. mn.	<i>nóžā / nòžēva</i>
D. mn.	<i>nóžima, nòževima / nóžīn</i>
A. mn.	<i>nóže / nòževe</i>
V. mn.	=N.
L. mn.	=D., I.
I. mn.	=D., L.

Tablica 3. Prikaz sinkretizma padeža NV. i DLI. u m. r. mn.

SINKRETIZAM PADEŽA IMENICE SREDNJEGA RODA SÈLO

N. mn.	<i>sèla</i>
G. mn.	<i>sélā</i>
D. mn.	<i>sèlīn / sèlima(n)³⁸</i>
A. mn.	=N., V.
V. mn.	=N., A.
L. mn.	=D., I.
I. mn.	=D., L.

Tablica 4. Prikaz sinkretizma padeža NAV. i DLI. u s. r. mn.

Potvrđen je nastavak *-ā* za G.mn. imenica (Lisac 2003: 17): *távā, kòpčā, hàlīnā / àlīnā* i dr.

Do pojave apokope ili otpadanja samoglasnika na kraju riječi dolazi u infinitivu u kojima je apokopirano */-i/*, a rjeđe i */-t/*. Pojava je zabilježena u infinitivnome sufiksu */-ti/*, */-ći/ > /-t/, /-ć/*: *morat, kazat, mazat, doć, žugat* i dr. U većem dijelu štokavskog dijalekta aorist je očuvan, dok imperfekt izostaje (Lisac 2003: 17–18).³⁹ U govoru Glavica potvrđen je, kao i u govorima Bitelića i Otoka, jedini ostvaraj glagola *biti* koji je jednak i u jednini i u množini u svim licima:

³⁷ U govoru Glavica potvrđena je uporaba kraćih množinskih oblika, ali i inovativnih nerelacijskih morfema *-ov-* / *-ev-* koji su karakteristični za jednosložne imenice m.r.

³⁸ Sonant *n* kao navezak.

³⁹ „U moliških Hrvata aorist je izgubljen, imperfekt dobro očuvan. Postoje samo dva tipa konjugacije, a glagolski vid je ostao sačuvan“ (Lisac 2003: 57).

	JEDNINA	MNOŽINA
1.	<i>bì</i>	<i>bì</i>
2.	<i>bì</i>	<i>bì</i>
3.	<i>bì</i>	<i>bì</i>

Također i ovu izoglosu možemo uvrstiti u skupinu značajki koje govore Cetinskoga kraja čine zanimljivima, a samo cetinsko podneblje svrhovitim za daljnja dijalektološka istraživanja.

6. LEKSIKOLOGIJA

6.1. Terminološko određenje

Nedostatnost hrvatske literature iz područja leksikologije, posebice dijalektalne leksikologije, rezultira višeznačnim tumačenjem kako samoga pojma tako i shvaćanja leksikologije kao lingvističke discipline uopće. Neka od pitanja na koja se pokušava odgovoriti tiču se leksikologije koja se može shvaćati kao:

1. sve ono što obuhvaća lingvistička područja i znanja potrebna kao podloga pri izradi rječnika;
2. teorija leksika suprotstavljena leksikografskoj metodologiji s jedne strane, i ostalim lingvističkim disciplinama s druge strane;
3. disciplina koja međuovisi o leksikografiji, pa znači da je cjelokupna teorijska podloga za praktičan leksikografski rad sadržan u okvirima leksikologije (Bratanić 1994: 235).

U hrvatskim rječnicima dane su sljedeće definicije leksikologije i leksikografije:

- a) Rječnik hrvatskoga jezika (V. Anić)

Leksikografija...djelatnost na sastavljanju rječnika i leksikona.

Leksikologija...dio jezikoslovlja koji se bavi proučavanjem leksika.

b) Rječnik stranih riječi (B. Klaić)

Leksikografija...

1. sastavljanje rječnika

2. svi radovi po tipu rječnika; rječnička literatura.

Leksikologija...grana jezikoslovlja koja se bavi proučavanjem leksika.

Izuzetak je Akademijin rječnik koji daje samo uže značenje pojma leksikografije kao djelatnosti pisanja rječnika (Bratanić 1994: 237, 237).

6. 2. Leksikologija: lingvistička disciplina

Na razmeđu leksikologije i leksikografije posljednjih dvadesetak godina, osobito tijekom osamdesetih, počela se oblikovati i sve jasnije uspostavljati nova disciplina koja se najčešće naziva metaleksikografijom ili, na engleskom govornom području, teorijom leksikografije, a koja proučava oblik, strukturu i upotrebu rječnika, njihovu povijest, način vrednovanja, položaj u društvu i, dakako, metode i postupke njihova sastavljanja kao i njihovu teorijsku podlogu. Upravo je takav program ove discipline zacrtala i Međunarodna leksikografska enciklopedija (F. I. Hausmann et al.), objavljena u tri monumentalna sveska između 1989. i 1991. godine (Bratanić 1994: 242).

Leksikologija se kao lingvistička disciplina počela oblikovati tek u 20. stoljeću, uspjevši tada izboriti svoje mjesto promatranja u europskoj lingvistici. Moglo bi se reći da je to posljedica praktičnih, a ne teorijskih dostignuća.⁴⁰ U prvoj polovici stoljeća njome dominira dijakronijska struja, dok se od pedesetih godina našla suprotstavljena načelima formalističke i transformacionalističke lingvistike, zasnovane na *bezvremenskoj koncepciji i negiranju izvanlingvističkih datosti* (Quemada 1972: 395).

Za strukturalizam kaže se da je *pristup pojavama našega univerzuma kao strukturama, opći jedan smjer u znanosti koji na području najrazličitijih nauka sebi*

⁴⁰ Usp. Quemada. B. (1972) *Lexicology and Lexicography. Current Trends in Linguistics*, vol. 9, ed. T. A. Sebeok, The Hague-Paris, str. 395-475.

svojtvenim metodama teži za novim spoznajama (Katičić: 1971: 10). Struktura se pritom shvaća kao *cjelina sastavljena od dijelova koji među sobom stoje u nekim odnosima* (n. dj. : 9) (Samardžija 2002: 11).

U strukturalizmu se željelo sugerirati da je rečenica najkompleksniji jezični znak. Stoga je švicarski jezikoslovac *Ferdinand de Saussure*, postavivši temelje strukturalizma, tvrdio da je primarni interes lingvistike opis jezika, a ne opis govora. Stoga, strukturalizam je težio opisu jezičnog sustava i načina na koji se jezične jedinice nižih illi većih razina međusobno kombiniraju (jezična struktura). Posljedica toga je gramatika, načelno nezainteresirana za komunikaciju.

U ovom radu ide se korak dalje, pa se polazi od toga da je rečenica misao iskazana riječima (leksemima), odnosno da je rečenica ekvivalent komunikaciji, što znači da je komunikacija bila ključ razumijevanja i definiranja pojedinih leksema. Dakle, za pojam strukture shvaća se i sama riječ (leksem), odnosno struktura od različitih fonema, pa se tek onda definiraju i veće strukturne jedinice, npr. sintagme, rečenice te na kraju tekst. Dakle, svaka struktura posljedica je jezičnog odabira koji govornik čini u određenoj komunikacijskoj situaciji. Također, već u samom naslovu rada dolazi do otklona od strukturalističkog pristupa jer je za podlogu analize preuzet uzorak ispitanika jednog mjesnog govora.

Leksik svakoga jezika, pa tako i leksik hrvatskoga (standardnog) jezika, jezična je struktura koja se od ostalih struktura hrvatskoga jezika razlikuje nekim svojim značajkama. *Leksik je, dakle, najprozirniji („najkonkretniji“), najotvoreniji i društveno najdiferentniji dio jezičnoga sustava, a te njegove glavne značajke izravno su povezane s njegovim mijenama* (Samardžija 2002: 12).

Također, govornici svakoga jezika uvijek djeluju u određenim uvjetima (socijalnim, političkim i dr.) služeći se jezikom za postizanje određenoga cilja (ili određenih ciljeva). Stoga, komunikacija potiče i omogućuje individualne promjene u uporabnoj sferi leksema (Samardžija 2002: 13).

6.3. Leksičke značajke zapadnoga dijalekta — novoštokavskoga ikavskoga dijalekta

Josip Lisac u svojoj knjizi *Hrvatska dijalektologija 1.* daje temeljiti prikaz dosadašnjih proučavanja hrvatskih štokavskih govora te odnos hrvatskih i drugih južnoslavenskih dijalekatskih idioma. Stoga, dijalekti su opisani na svim jezičnim razinama uz objašnjenje

nastanka i razvoja govora svih hrvatskih dijalekata. Profesor Lisac piše da leksik zapadnoga dijalekta obiluje turcizmima (orijentalizmima), poglavito u Bosni i Hercegovini. Dalje tvrdi da turcizama (orijentalizama) nema u moliških Hrvata zato što su, uz govore koji su u blizini mora, pali pod romanski utjecaj (Lisac 2003: 59).

U govoru Glavica potvrđen je velik udio orijentalizama od kojih su neki, uvjetovani geografskim čimbenicima⁴¹, zaživjeli u svakodnevnoj govornoj uporabi. Isto tako, potvrđen je i velik udio romanizama jer su Glavice prostorno smještene i u blizini mora, odnosno moglo bi se reći da je prostor Glavica centralna točka iz koje se, ako se krene prema jugu, može brzo doći do mora, a ako se ruta kretanja okrene ka sjeveru, može se brzo doći i do granice Bosne i Hercegovine. Na taj je način područje Glavica bilo izrazito prohodno za uspostavu trgovine kako kopnenim tako i morskim putem. Stoga, trgovački putevi zasigurno su utjecali na priliv posuđenica u govor Glavica.

SELO GLAVICE: OTVORENOST PREMA MORU I KOPNU

⁴¹ Ponajprije zbog neposredne blizine bosanske granice.

Karta 3. Kartografski prikaz Glavica kao centralne točke koja se nalazi u neposrednoj blizini mora i kopnene granice s Bosnom i Hercegovinom.⁴² Napravljeno pomoću alata *Google My Maps*.

6. 4. Naslijeđeni i nenaslijeđeni leksički sloj u mjesnom govoru sela Glavice

S obzirom na to da je u ovom radu riječ o leksičkom opisu jednog mjesnog govora, primarna interesna sfera su leksemi u govornoj uporabi.

Leksik mjesnog govora Glavica u ovom radu određuje se prema:

- a) naslijeđenom (slavenskom) leksičkom sloju, i
- b) nenaslijeđenom leksičkom sloju: *posuđenice* i *internacionalizmi*.

⁴² Da je glavički prostor uistinu bio „ključ“ ka moru potvrđuje i sinjski tursko-mletački rat (1714. – 1718.). O krvavoj bitci, uz već spomenuti okršaj kršćanske i turske vojske u kolovozu 1715., svjedoči jedinstven dokument na talijanskome jeziku, tzv. Dnevnik opsade Sinja (Giornale del blocco ed assedio della fortezza di Sign), koji je u prijevodu fra Ivana Markovića u knjizi *Sinj i njegovo slavlje* (1989) (Alka 2001: Ljubičić).

6. 4. 1. Naslijeđeni leksički sloj: leksik slavenskoga podrijetla

Od ukupno 159 ispitanih leksema, njih 37 pripadaju naslijeđenom leksičkom sloju. Od 37 potvrđena leksema slavenskoga podrijetla, njih 17 odnosi se na semantičko polje *Alka i alkarske svečanosti*, dok je ostalih 20 leksema zabilježeno u semantičkom polju *kuća i pokućstvo*, od kojih 8 spada u podskupinu *hrana i piće*, a preostalih 12 u podskupinu *alati i materijali*.

NASLIJEĐENI LEKSIČKI SLOJ: POPIS LEKSEMA

<i>Alka i alkarske svečanosti</i>	<i>Kuća i pokućstvo</i>	
	<i>Piće i hrana</i>	<i>Alati i materijali</i>
<i>Bàra</i> ⁴³	<i>dñna</i> ⁴⁴	<i>dřvo</i>
<i>bòd</i>	<i>hrána / rána</i>	<i>hàļina / àļina</i>
<i>búdnica / búdn'ca / búdn'ca</i>	<i>júha / júva</i>	<i>kĩšobrān</i>
<i>čèta</i> ⁴⁵	<i>kòlāč</i>	<i>lānčíc</i> ⁴⁶
<i>kòpļanĩk</i> ⁴⁷	<i>kvàsina / kvàs'na / kvàs'na</i>	<i>náušnica</i>
<i>kòpļe</i>	<i>lubènica</i>	<i>nôž</i>
<i>momčādija</i>	<i>òcat</i>	<i>òbōjāk</i> ⁴⁸
<i>mòmak</i> ⁴⁹	<i>ùštìpak / ùšt'pak / ùšt'pak</i> ⁵⁰	<i>ògrlica</i>
<i>nòšña</i>		<i>òvratnĩk</i>
<i>òpanak</i>		<i>prègača</i>

⁴³ U govoru Glavica potvrđeno je da se onimizacijom opće imenice *bàra* dobio naziv za ime prvoga dana viteškog alkarskog nadmetanja *Bàra*.

⁴⁴ Leksem *dñna* dolazi u značenju *lubènica*, a romanizmi *cāta / mlūn* u značenju *dñna*.

⁴⁵ Za objašnjenje leksema *čèta*, *momčādija*, *pješādija* i *pòvōrka*, v. dolje str. 41.

⁴⁶ Za objašnjenje leksema *prègača*, *zāvjesa*, *òvratnĩk*, *umivaònik* i *lānčíc / ògrlica*, v. dolje str. 50.

⁴⁷ V. dolje, str. 38.

⁴⁸ V. dolje, str. 40.

⁴⁹ V. dolje, str. 41.

⁵⁰ Tradicionalno sinjsko jelo od prženog umućenog brašna i vode. Izvor: <http://www.hitradio.hr/sinjanje-u/>, pristupljeno 31. 3. 2023.

<i>pješàdija</i>		<i>umivaònik</i>
<i>pòvòrka</i>		<i>zâvjesa</i>
<i>srida</i> ⁵¹²		
<i>starjèšina</i>		
<i>súkno</i> ⁵²		
<i>trùbāč</i>		
<i>vòjvoda</i> ⁵³		

Tablica 5. Popis leksema slavenskoga podrijetla

U nazivima za domaće životinje očuvan je stariji naziv za 'puricu': *tùka*, koja je uvrštena u podskupinu *piće i hrana* zbog toga što se uglavnom priprema u vrijeme blagdana uz nekakav prilog (uglavnom uz 'mlince'). U *Sinjanju* navedeno je i drugo značenje kao *naziv za glupu ženu ili muškarca*⁵⁴, ali ispitanici sela Glavice tvrde da to značenje vrijedi samo za žensku osobu.

Potvrđeno je i da su umjesto leksema *pālēnta*⁵⁵ i *òcat* u uporabi domaće riječi *púra*⁵⁶ i *kvàsina / kvàs'na / kvàs'na*.

6. 4. 2. Leksičko posuđivanje u govoru sela Glavice: posuđenice

Promjene u leksiku mogu izazvati i izvanjezični uzorci, navlastito dva: tehnološki i znanstveni napredak⁵⁷ te leksičko posuđivanje (Samardžija 2002: 14).

⁵¹ Dan u tjednu 'srijeda', ali i 'središte', 'sredina', 'centar' (pogodak 'u sridu' (pogodak u središte / sredinu / centar alke, v. sliku 8)).

⁵² Tkanina.

⁵³ *Vojvoda je zapovjednik alkarske čete, momačke čete i alkarske pratnje, ali ne sudjeluje u alkarskim natjecanjima. Vojvoda izdaje svečanu zapovijed o održavanju Alke, rukovodi svim pripremama za Alku, odlučuje o izboru alkara i momaka koji će sudjelovati u Alci, bira i određuje između alkara svog ađutanta, barjaktara i pratioce barjaktaru, određuje vrijeme početka priprema alkara i momaka za Alku, naređuje početak svake trke, osobno je odgovoran za rad i ponašanje alkara i momaka i za uspjeh Alke. Alkarski vojvoda može izreći društvene mjere alkarima i momcima za vrijeme alkarskih prova i to: ukor, isključenje iz prova i isključenje iz Alke. Izvor: <https://www.alka.hr/alka-wiki/alkarske-vojvode-kroz-povijest-a9>, pristupljeno 31. 3. 2023.*

⁵⁴ Izvor: <http://www.hitradio.hr/sinjanje-t/>, pristupljeno 31. 3. 2023.

⁵⁵ Romanizam.

⁵⁶ Kukuruzna krupica.

Jezično je posuđivanje lingvistički fenomen čije proučavanje ide ukorak s poviješću razvoja jednog jezika.⁵⁷ Međusobni odnosi jezika i njihovi utjecaji jedni na druge mogu se poručavati na svim jezičnim razinama, od fonološke pa sve do najnovije tzv. pragmalingvističke razine. Međutim, jezično posuđivanje najviše dolazi do izraza na leksičkoj razini, s obzirom na to da je leksik jednoga podneblja najviše podložan *slobodnoj* artikulaciji samih leksema, u odnosu na njihovu fonologiju i morfologiju.

Posuđivanja su među jezicima uglavnom rezultat migracija stanovništva, osvajačkih pohoda, trgovine, kulturnih značajki i dr. Stoga, svi jezici imaju trag starog ili današnjeg, suvremenog dodira s drugim jezicima.

Ne postoji ni jedan jezik na svijetu u kome ne bi bilo posuđenice. Dodiri među narodima jesu neizbježni kroz povijest. Različita su samo razdoblja u kojima je dolazilo do posuđivanja tuđih riječi, intezitet tih procesa, kao i broj posuđenih leksičkih jedinica (Melvinger 1984: 53).

Govor sela Glavice u današnjici ima najveći jezični dodir s bosanskim jezikom (susjedna veza), dok je u prošlosti zbog osvajačkih razaranja, trgovine i migracije stanovništva, najviše imao dodira s orijentalnim i romanskim jezicima. Ostatci nekadašnjih utjecaja tih jezika sveprisutan je i danas u govoru Glavica, što bi značilo da su sociolingvistički utjecaji izrazito intenzivi i dugotrajni na tom prostoru.

Posuđenicama se smatra svaki leksički tip primarnoga procesa posuđivanja, a pritom se proces prenošenja uvijek odnosi na razinu izraza i na razinu sadržaja. Prema tome, svaka riječ stranoga podrijetla, bez obzira na stupanj njezine prilagodbe i na njezin standardni, tj. supstandardni jezični status, bila bi posuđenica (Turk 2006: 165).

Posuđenice koje su primarni interes leksičkog opisa u ovom radu prema njihovu podrijetlu dijelimo na:

1. orijentalizme;
2. romanizme;

⁵⁷ U vrijeme industrijske revolucije jer se svaki novi proizvod imenuje odmah, što za posljedicu ima velik broj novih leksema.

⁵⁸ Guilbert 1975: 89.

3. germanizme⁵⁹;
4. galicizme.

Leksičko posuđivanje kao najintenzivniji dio jezičnoga posuđivanja i najlakše uočljiv dokaz međujezičnih dodira u primjeru hrvatskog jezika oduvijek je bio važnim i snažnim izvanjezičnim uzrokom mijenama u hrvatskome leksiku. Dijeleći sudbinu svojih govornika hrvatski je jezik kroz cijelu svoju povijest bio u snažnim i dugotrajnim dodirima s nekoliko jezika (latinskim, talijanskim, njemačkim, mađarskim, turskim) iz kojih je (i preko kojih je) intenzivno posuđivao (Samardžija 2002: 17).

7. ORIJENTALIZMI

7.1. OBJAŠNJENJE UPORABE TERMINA

Iako je pitanje o određivanju i uporabi pojmova *orijentalizam* i *turcizam* izrazito slojevito, valja objasniti zašto je u ovom radu upotrijebljen termin *orijentalizmi*, tj. zašto je baš on dobio prednost u odnosu na termin *turcizmi*.

Kao što svi turcizmi nisu orijentalizmima, nisu ni svi orijentalizmi turcizmima. Primjerice admiral i alkohol riječi su arapskoga podrijetla, ali nisu nam stigle iz turskoga jezika nego iz Europe.⁶⁰

S obzirom na to da je jedno od semantičkih polja istraživanja Alka i alkarske svečanosti te da je utvrđeno da se većina preuzetih orijentalizama odnosi upravo na to semantičko polje, valja pronaći tumačenje same Alke u ranijim zapisima popularno-znanstvene literature. Stoga, fotomonografija *Alke* iz 2001. godine autora Borisa Ljubičića navodi sljedeće:

Alka u najstrožem smislu riječi, po podrijetlu, nije izvorna narodna igra i nije izvedena iz mjesne etnografske baštine – jer je utemeljena na širim domaćim, zapadnoeuropskim i orijentalnim viteškim tradicijama (Ljubičić 2001: 8).

⁵⁹ Termin *germanizam* koristi se za posuđenice koje su posredno ili neposredno ušle u hrvatski jezik iz njemačkoga standardnog jezika, austrijskoga njemačkog ili njihovih dijalekata; isto tako vrijedi i za ostale posuđenice (npr. Milotić Bančić navodi da su romanizmi u leksemima za odjeću i modne dodatke u govoru Kožljana zapravo venecijanizmi (Milotić Bančić 2015: 285)).

⁶⁰ Izvor: <https://www.matica.hr/vijenac/173/odose-turci-ostase-turcizmi-17333/>, pristupljeno 31. 3. 2023.

Upravo se zbog toga tumačenja upotrebljava termin *orijentalizmi* jer se Alka razvila, prema Ljubičićevim riječima, iz *orijentalnih viteških tradicija*.

Međutim, svakako treba težiti ka razrješenju terminologije o pojmovima *turcizmi* / *orijentalizmi* jer postoje i drugačije tumačenja pojedinih pojmova poput toga da:

*naziv orijentalizmi ne bi bio baš posve točan, jer ne potječu iz tzv. orijentalnih jezika, to jest iz arapskoga i perzijskoga, sve riječi koje su nam došle iz turskoga/preko turskoga. Tako je primjerice avlija došla u turski iz novogrčkoga avli (ista riječ kao aula, »dvorana«, koja nam je došla iz starogrčkoga preko latinskoga).*⁶¹

Također, nije dokazano ni da su ostali orijentalizmi koji se nalaze u *Sinjanju*, a koji se ne odnose na Alku i alkarske svečanosti, došli u glavički govor isključivo preko turskog jezika.

7. 2. DOSADAŠNJA PROUČAVANJA ORIJENTALIZAMA U HRVATSKOME JEZIKU

Mnogo turcizama sadrži *Rječnik hrvatskog ili srpskog jezika* ili tzv. *Akademijin rječnik* (ARj), u izdanju Jugoslovenske akademije znanosti i umjetnosti. To je polazišna točka današnjeg nerazumijevanja, odnosno krivih iliti zastarjelih tumačenja popisanih turcizama (Škaljić 1985: 17). Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti u Zagrebu izdaje i *Prinose za hrvatski pravno-povijesni rječnik* Vladimira Mažuranića, u kojima se nalaze mnoga tumačenja riječi turskoga podrijetla. Hrvatski jezikoslovac Petar Skok objavljuje u časopisu za slovensku filologiju *Slavia: Prilozi proučavanju turcizama u srpskohrvatskom jeziku*.⁶² Međutim, Škaljić navodi da je Skok sam rekao da je u rječnik uvrstio riječi koje su mu pak samo *izgledale kao turcizmi*, ali izvrsno je to što se uz svaku danu riječ nalazi i njezin lokalitet. Bratoljub Klaić, autor *Rječnik stranih riječi, izraza i kratica* (1951), piše do tad najsustavniji rječnik.⁶³

U usporedbi s novoštokavskim ikavskim govorima u Slavoniji, Banatu i BiH, u novoštokavskim ikavskim govorima Dalmacije potvrđen je malen broj turcizama. Razlozi su

⁶¹ Izvor: <https://www.matica.hr/vijenac/173/odose-turci-ostase-turcizmi-17333/>, pristupljeno 31. 3. 2023.

⁶² Izvor: https://archive.org/stream/abdulahskaljiecturcizmiusrpskohrvatskomjeziku2/Abdulah-Skaljic-Turcizmi-u-srpskohrvatskom-jeziku2_djvu.txt, pristupljeno 31. 3. 2023.

⁶³ Usp. Škaljić (1985: 21).

izvanjezični: turska vlast na tom području bila je kratkotrajna u odnosu na mletačku (Ćurković 2014: 294).

Međutim, kada govorimo striktno o lokalitetu Sinja, pa i samih Glavica, ne bi se moglo reći da je udio orijentalizama (u koje ubrajamo turcizme) *malen*, pogotovo kada je riječ o kulturno-povijesnoj baštini, tj. Alki. To znači da su orijentalizmi vezani uz povijest Sinja i Sinjana, te velik broj leksema služi i kao spomenik, odnosno povijesni dokument i izvor, a ne samo kao puka jedinica govora nekoga jezika. Stoga, da bi leksemi kao takvi mogli poslužiti raznim znanostima u njihovim istraživanjima i objašnjenjima, u prvome redu znanostima poput povijesti i geografije, određeni leksemi moraju biti valjano analizirani, tj. točno objašnjeni.

S obzirom na Alku, nematerijalnu baštinu junačkog grada Sinja, semantičko polje *Alka i alkarske svečanosti* obiluje orijentalizmima. Najveći udio orijentalizama čine leksemi u nazivima za odjeću, predmete (oružje), dane alkarskih svečanosti, titule i dr.

7. 3. ORIJENTALIZMI PREMA DVJEMA REALIZACIJAMA: POZNAVANJE I UPORABA

S obzirom na to da je velik udio orijentalizama u semantičkom polju Alke i alkarskih svečanosti, valja utvrditi poznavanje i uporabu odabranih orijentalizama koje Glavičani koriste u svom govoru. Stoga, vrijedi odrediti značenje pojedinih leksema, tj. ispitati odnose li se doista svi leksemi isključivo na samu Alku i alkarske svečanosti, ili postoji i njihovo drugo (sekundarno) značenje. Dakle, ispitat će se višeznačnost (polisemija) pojedinih leksema koji su potvrđeni u govoru stanovnika sela Glavice. Isto tako valja utvrditi i postojanost sinonima za istu stvar (predmet) ili osobu.

7. 3. 1. Leksemi potvrđeni u govoru obiju dobnih skupina govornika

Orijentalizmi koji su potvrđeni u objema dobnim skupinama ne predstavljaju problem u svakodnevnoj komunikaciji Glavičana koji se njima služe u svom govoru. S obzirom na to da je njihova primarna uporaba vezana uz polje Alke i alkarskih svečanosti, jasno je da će se jedno od značenja višeznačne semantičke strukture odnositi na samu Alku i svečane dane.

Također, treba naglasiti da velik udio sljedećih leksema ima najfrekventniju uporabu za vrijeme trajanja svečanih dana, što je i očekivano s obzirom na njihovo primarno značenje.

Leksemi koji su potvrđeni u govoru obiju dobnih skupina su: *àlāj-čàuš* / *alèčauš*⁶⁴, *Álka* (dan), *álka* (predmet), *àlkār*, *àlkaruša*, *àrambaš* (jelo), *tèrluk*, *àrambaša* / *hàrambaša*⁶⁵, *šùbara*, *kàlpak*, *bàrjāk*, *barjaktār*, *buzdòvān*, *Čòja* (dan), *čòja* (sukno, tkanina), *Èdek*⁶⁶ (konj), *ergèla* i *kùbura*.

U daljnjem radu prvotno će biti opisani leksemi koji imaju zajednički dio, tzv. tvorbenu osnovu *álka* / *álka*. Tvorbom od ishodišne riječi *álka* / *álka* tvore se 'novi leksemi'⁶⁷ koji označuju vršitelja / vršiteljicu radnje (*àlkār* i *àlkaruša*)⁶⁸, nazive za odjeću (*àlkaruša*), itd. Od ostalih potvrđenih orijentalizama u nastavku će biti naglasak na poznavanju značenja samo nekih potvrda.

Stoga, valja krenuti od etimologije riječi *álka* / *álka*.

⁶⁴ U literaturi uglavnom pronalazimo leksem *àlāj-čàušu* (Ljubičić 2001: 143, 145). Međutim, u slobodnom govoru stanovnika sela Glavice, u obje ispitaničke skupine govornika, može se čuti i *alèčauš*. To je osoba koja obnaša dužnost zapovjednika cjelokupne alkarske postrojbe te je ujedno i vojvodin zamjenik. Također, tradicionalno, Alku trči posljednji. Njegova odora je crne boje, a jedini nosi *kratku dolamu obrubljenu crnim krznom, tijesno priljubljenu uz tijelo. Prsluk mu je od bijele čoje, sprijeda ukrašen vezom od srebrne srme i s posrebrenim pucetima* (Ljubičić 2001: 145).

⁶⁵ Govornici obiju dobnih skupina potvrđuju i poznavanje leksema *starjèšina* koji nije zaživio u govornoj uporabi.

⁶⁶ *Yedek na turskome znači konjski povodac i konj na povocu* (Ljubičić 2001: 202). Isprva je imao isto (izvorno) značenje, da bi se procesom onimizacije dobilo vlastito ime *Edek*. Stoga, Glavičani striktno razumiju tko je *Edek*, odnosno o kojem je konju riječ jer je kao takav jedini, on nema svoga jahača te pripada vojvodi. *Konj Edek, kojega se prigodom svakog izvođenja Alke vodi u povorci, simbolizira zarobljenoga konja turskoga vojskovođe koji je predvodio glavni napad na Sinj*. Izvor: https://hr.wikipedia.org/wiki/Sinjska_alka, pristupljeno 31. 3. 2023.

⁶⁷ Tzv. *tvorbena porodica*. Izvor: <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=62863>, pristupljeno 31. 3. 2023.

⁶⁸ Usp. Silić, Pranjković 2007²: 163, 171.

Škaljić (1985.)	Hâlka, âlka <i>(hâlka, âlka)</i>	1. kolut, karika, obruč (bilo da je od drveta, žice, željeza ili od čega drugog. Halka kao zvekir na vratima jer je redovno gvozdена.	2. krug	3. burma, vitica	4. u Donjem Vakufu halkom se naziva dio mlina prstenastog oblika na kojem se nalaze <i>zubi</i> — zarez koji se melje kafa.
Klaić (1986.)	Hâlka <i>(hâlka)</i>	1. zvekir, biočug: kovani kolut na vratima	2. krug, karika, obruč	3. Prenes.: čvrsta veza, snažan spoj	4. omča, petlja
	Âlka	lat. <i>Alca torda</i> : galebu slična ptica sjevernih krajeva: naš izraz: njorka; ljudi love alke zbog skupocjenih jaja i perja			
Anić (1999.)	Hâlka	1. alka	2. krug	3. vjenčani prsten, burma	4. omča, čvor
	Alka	1. manji obruč od kovine, kolut	2. metalna naprava kojom se kuca o vrata.		

Prema Škaljiću i Aniću, podrijetlo riječi seže iz arapskog jezika te u oba autora imamo oba termina, tj. i *alku* i *halku*, usustavljeni tako da pod leksem *alka* piše *v. halka*:

tur. *Halka* ← arap. *Halqa* (Anić)

tur. *Halka* < ar. *Halqa*, obruč, prsten (Škaljić).

No u Anićevu rječniku, ta dva leksema zasebno su objašnjena, dok u Škaljićevu rječniku objašnjenje *alke* tražimo pod leksemom *halka*, odnosno objašnjenja nalazimo tako da su usustavljeni leksemi *alka* i *halka* na istom mjestu u rječniku.

Klaić oba leksema određuje kao *turcizme*, tj. Klaić je riječi iz turskog, arapskog i perzijskog jezika uglavnom uvrštavao pod *turcizme*, aludirajući na to da je turski jezik inaugurirao riječi kako iz arapskog tako i iz perzijskog jezika u hrvatski jezik:

tur. *Halka* — prsten, kolut (Klaić).

Klaić u svom rječniku objašnjava *alku* u drugom značenju, odnosno jedini od autora navodi da je to i vrsta ptice, a njezin izvor vuče iz latinskog jezika. Kod same riječi *alka* nema definicije što je to, nego izravno upućuje na *v. halka*, ali usustavlja termin u sintagmu *Sinjska alka*:

Viteška igra u Sinju; održava se u drugoj polovici kolovoza kao spomen na veliku pobjedu Sinjana nad Turcima god. 1715; sastoji se u tome da alkari jašući na konjima (svaki triput) gađaju kopljem kroz dva koncentrično udešena koluta alke (Klaić 1986: 48).

Dakle, u odnosu na sve rečeno, današnji govor Glavica ima samo jedan jedini ostvaraj, leksem *álka*. Riječ *hàlka* nije zabilježen u govornoj uporabi stanovnika sela Glavice, a to objašnjavamo činjenicom da većina štokavskih govora u svom inventaru nema ostvaraj fonema /h/, odnosno on se smatra rubnim fonemom, a ne punopravnim dijelom fonološkog sustava (Menac-Mihalić 2005: 33).⁶⁹ Stoga, jasno je da je sustavno došlo do redukcije fonema /h/ na početnom slogu u riječi *hàlka*. Što se tiče same etimologije riječi, evidentno je da se radi o leksemu koji je preuzet iz arapskog jezika kojem je turski jezik bio jezikom posrednikom. Stanovnici sela Glavice potvrdili su samo dva semantička značenja leksema *álka*, u kojem kontekst ima značajnu funkciju:

1. *álka*-ž. (G.jd. *álke*, G.mn. *álka* / *álki*, A.jd. *álku*), kolut (krug) od kovanog željeza s dva koncentrična prstena spojena trima zrakastim prečkicama koje dijele prostor na tri jednaka dijela.

Nije pogòdio álku. (Karmen)

2. *Álka*-ž. (G.jd. *álke*, G.mn. *álka* / *álki*, A.jd. *álku*), naziv za treći dan viteškog alkarskog nadmetanja.

Triat će glèat Álku! (Keka)

⁶⁹ Usp. i Lisac (2003: 17, 18).

Dakle, isti se leksemi sa različitim semantičkim značenjem upotrebljavaju u ovisnosti o kontekstu, odnosno ovo je primjer višeznačnosti ili polisemije.

Ni jedan od prethodno navedenih autora rječnika nije jasno definirao *Alku* kao naziv za treći dan viteškog alkarskog nadmetnja. Samo je Klaić u svom rječniku kontekstualizirao leksem *alka* kao dan, objasnivši ga pod sintagmom *Sinjska alka*.⁷⁰

Leksem *alkaruša* također ima dva semantička značenja⁷¹, ali se i dobne skupine razlikuju u definiranju samog leksema. Naime, *alkaruša* naziv je za uopćenu nošnju unikatnog ženskog odjevnog kompleta, prvi put šivana i nošena u vrijeme dolaska cara Franje Josipa I. u Sinj. Ispitanici obje dobne skupine poznaju o kakvoj je nošnji riječ, ali izraz ne upotrebljavaju u svom govoru, pa je *alkaruša* jednostavno zamijenjena sintagmama poput *nošnja djevojaka*, *djevojačka nošnja*, *narodna nošnja*, *unikatna nošnja*, a nerijetko je i u upotrebi samostalni izraz *nošna*. No *alkaruša* ima značenje i 'djevojka', a to je značenje zaživjelo kada su u Alku „ušetale“ *Sinjske mažoretkinje*, koje su nakon 21. godine postojanja dobile čast da budu dio alkarskih svečanosti. Svojim *defileom* alkarskim trkalištem uz pratnju zvukova Gradske glazbe Sinj, predstavljaju tzv. *alkaruše* — djevojke koje su obučene u tradicionalnu narodnu nošnju (s motivima Alke) te sudjeluju u alkarskim svečanostima. Sinjske mažoretkinje od tada postaju jedan od prepoznatljivih simbola grada Sinja, a njihov nadimak *alkaruše* dobivaju po njihovoj odori koja krase njihova leđa na kojima je ušiven sami simbol alke, a kao dodatni znamen na glavama imaju i *šubare* koje nose i alkari kopljanici. Stanovnici zrele životne dobi znaju da je izraz *alkaruša* naziv i za djevojke u unikatnoj narodnoj nošnji, kako za mažoretkinje tako i za sve one koje nose nošnju s tematikom Alke.

Leksem *alkār* ima svoj sinonimski izraz *kòpljanīk*: muška osoba koja sudjeluje u viteškoj igri Alka. U obje ispitaničke skupine potvrđena su oba leksema koja su jednako frekventna u govornoj uporabi, baš kao i sintagma *alkar kopljanik*. Razlog tome je činjenica da u Alki ima više alkara, odnosno neki alkari obnašaju različite djelatnosti u Alki, pa se sintagmom *alkari kopljanici* točno određuju samo oni alkari koji se bore za titulu slavodobitnika Alke.

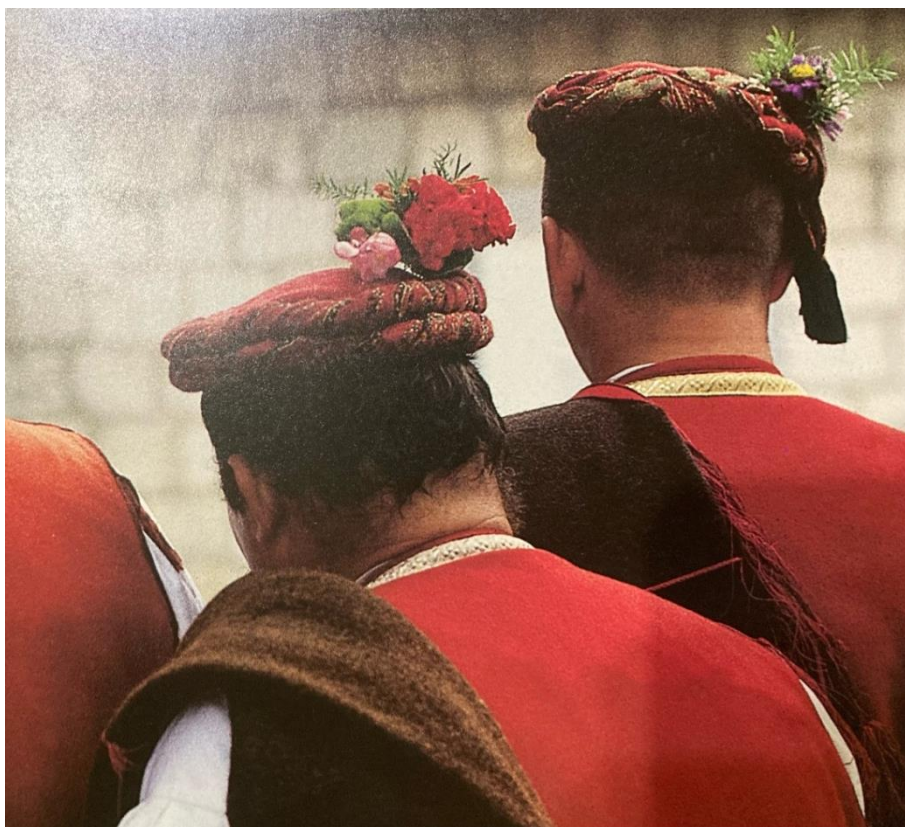
Leksem *kàlpak* govornici Glavica obiju ispitaničkih skupina razumiju i rabe u svom govoru. Objašnjenje leksema *kàlpak* u *Sinjanju* glasi da je to *visoka alkarska kapa*, dok je u literaturi o Alki definirana kao *visoka šubara* (Ljubičić 2001: 138). Govornici sela Glavice

⁷⁰ V. gore, str. 37.

⁷¹ Isto je riječ o višeznačnosti ili polisemiji.

tvrde da je točna definicija u *Sinjanju*, odnosno da je *kàlpak* bliskoznačnica za *kàpu* te da je u govoru sve frekventnija uporaba romanizma *kàpa*, a da je orijentalizam *šùbara* jedini i nezamjenjivi izraz koji svi razumiju. Isto tako, *kàpe* uglavnom nose alkarski momci i ostali članovi alakrske povorke (namještač alke, trubač i sl.), dok su *šùbare* sastavni dio odore alkara (odnosno svih onih koji trče Alku), vojvode i njegovih pomoćnika.

Slika 4. *Kàlpak (kàpa)*

Izvor: Ljubičić, B. (2001) *Alka*. Viteško alkarsko društvo, Sinj.

Slika 5. *Šùbara*

Izvor: Ljubičić, B. (2001) *Alka*. Viteško alkarsko društvo, Sinj.

Dijalektalno su zanimljivi leksemi: *bīčva*⁷², *tèrluk*, *òbōjāk*, *sùkna* / *sòkna*⁷³ i *čàrapa*. Naime, na pitanje *Što je prikazano na fotografiji?*, obje dobne skupine govornika izjavile su da su na fotografiji prikazani *tèrluci*. No jedna starija ispitanica rekla je da su to i *bīčve* (*Anđa*). Objе dobne skupine govornika potvrdile su i postojanost leksema *sùkna* / *sòkna*, pa na pitanje *Jesu li vam to i sukne / sokne?*, odgovaraju potvrdno. To znači da su u glavičkom govoru *tèrluk*, *bīčva* i *sùkna* / *sòkna* zapravo sinonimi. Ispitanici zrele dobne skupine tvrde da nikada nisu čuli za izraz *òbōjāk*. No ispitanica starije dobne skupine objašnjava leksem riječima:

Tô je se dávno čúlo u stâroj vójsci dok je bilo òbōjāk nòs'lo se da ih ne zébu nògē, kò křpē nēkē. (Anđa)

Ni u jedne dobne skupine govornika nije potvrđen standardnojezični izraz *čàrapa* u govornoj uporabi, ali govornici tvrde da poznaju taj izraz. Pojedini ispitanici standardnojezični leksem *čàrapa* poistovjećuju s leksemima *tèrluk* i *sùkna* / *sòkna*, kao i sa dijalektalnim leksemom *bīčva*. Isto tako, određeni ispitanici razlikuju sinonime *bīčva* / *čàrapa* u odnosu na izraze *tèrluk* ili *sùkna* / *sòkna*, pa će u tom slučaju *tèrluk* ili *sùkna* / *sòkna* biti sinonimi za 'vrstu čarape'.

⁷² Romanizam.

⁷³ Germanizam.

7.3.2. Leksemi koje obje dobne skupine govornika razumiju, ali ne rabe u svom govoru

Ispitani leksemi *miraz*, *buzdovàndžija* i *alàša*, primjeri su orijentalizama koje obje dobne skupine govornika Glavica razumiju, ali ne rabe u svom govoru.

Naime, ciljanim pitanjem *Tko je osoba sa slike?*, ispitanici su odgovorili da je to momak koji nosi *buzdòvān* (*Karmen*, *Anđa*), ili jednostavno odgovarali riječju *mòmak* (*Glavice*). Stoga, izraz *buzdovandžija* nije ustaljen u govor stanovnika sela Glavice, ali obje ispitaničke skupine potvrdile su trojno semantičko značenje leksema *buzdòvān* kao:

- a) naziv za starinsko hladno oružje koje se nosi na ramenu⁷⁴,
- b) karakterna osobina (glupan, osoba koja ne zna napraviti *što*, čest frazem *ka buzdovan* u značenju *ne zna ništa pa samo šuti i gleda*),
- c) debeli komad drveta (panj).

Objašnjenje realizacije počiva u hrvatskom jeziku u kojem razmjerno malo imenica narodnog podrijetla završava na sufiks *-ija*. Taj je završetak, za koji Leskien kaže da je romanskog podrijetla, dosta čest u imenima zemalja, pa tako postoje i nazivi za hrvatska područja, npr. *Dalmacija* i *Slavonija* (Leskien 1914: 317). Ali isto tako, u govoru ispitanika starije životne dobi, potvrđeno je poznavanje zbirnih imenica koje završavaju na sufiks *-adija*: *momčàdija*, *pješàdija* (*Glavice*, *Mirna*, *Anđa*). No oba izraza, i *momčàdija* i *pješàdija*, zamijenjeni su sinonimima *pòvòrka* (npr. *alkarska povorka*) ili *čèta* (npr. *četa alkarskih momaka*)⁷⁵. Također, leksem *alàša* sinonim je za *pòvòrku* ili *čètu*, tj. govornica tvrdi da je to izraz koji znači da se *skùpilo višè svìta* (više ljudi) (*Karmen*), pri čemu je razlika u tumačenju u odnosu na *Sinjanje* u kojem je leksem opisan kao izraz za 'mnoštvo konja' ili za 'utrku domaćih životinja'.⁷⁶

Potvrđeno je i poznavanje leksema *àt* u govoru starijih ispitanika (*Glavice*, *Mirna*, *Anđa*), dok nitko od ispitanika zrele životne dobi nije potvrdio poznavanje datog leksema. No svi ispitanici tvrde da je u govornoj uporabi prevladao sinonimski izraz *kònj*.

⁷⁴ Usp. Škaljić 1985: 157. Također, govornici tvrde da znaju i za druga oružja, npr. *sàbļa*, *hàndžar* i *jat@gan*.

⁷⁵ Isto tako može biti i *četa alkara*, ali i *povorka alkarskih momaka*.

⁷⁶ Izvor: <http://www.hitradio.hr/sinjanje-a/>, pristupljeno 31. 3. 2023.

Leksemi *mìraz* (orijentalizam) i *dòta* (romanizam) u obje skupine govornika imaju različito značenje. Obje dobne skupine govornika potvrdile su poznavanje oba leksema, ali je samo leksem *dòta* u govornoj uporabi. Starija skupina govornika tvrdi da se *mìraz* koristio nekada davno (*Glavice, Mirna, Anđa*), dok zrela skupina govornika objašnjava da je *mìraz* značio samo novčanu vrijednost. Dakle, određenu bi količinu novca žena (*mlada*)⁷⁷ morala dati svom nevjenčanom suprugu. Međutim, leksem *dòta* znači sva pokretna i nepokretna imovina koju žena donosi svom još nevjenčanom suprugu, a to može biti npr. *kuhinjski pribor, roba, deke, pokrivači, plahte, automobil* i dr.

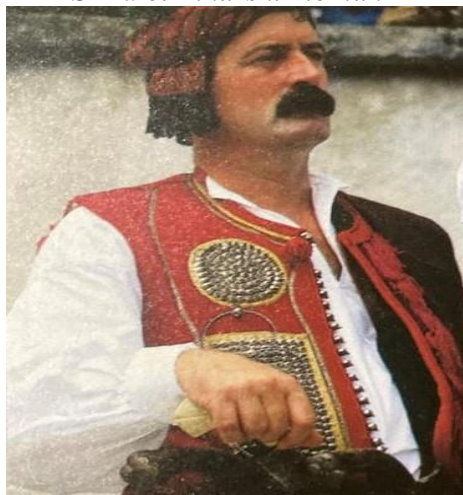
S obzirom na to da su se svi ispitanici sela Glavice izjasnili kao pripadnici katoličke vjeroispovijesti, nije zabilježen niti jedan orijentalizam koji je u govornoj uporabi, a da se tiče vjere i vjerskih običaja.

7. 3. 3. Leksemi koje obje dobne skupine govornika ne razumiju i ne rabe u svom govoru

U *Sinjanju* zabilježen je izraz *ječèrma*, opisan kao *prsluk od sukna ili čoje koji nose alkarski momci*.⁷⁸ Ljubičić, opisujući lik alkarskog momka, također upotrebljava izraz *ječèrma*:

Povrh ukrašenoga krožeta, ili ječerme, alkarski momak preko lijevoga ramena nosi kumparan, kratki halijetak dugih rukava... (Ljubičić 2001: 163).⁷⁹

Slika 6. *Alkarski momak*⁸⁰

⁷⁷ Ili njezini roditelji.

⁷⁸ Izvor: <http://www.hitradio.hr/sinjanje-j/>, pristupljeno 31. 3. 2023.

⁷⁹ V. sliku 6.

⁸⁰ Ljubičić 2001: 163.

Ispitanicima se, uz priloženu fotografiju (sliku 6.), postavilo ciljano pitanje *Kako zovemo ovaj crveni dio odjeće alkarskog momka?* Svi ispitanici odgovorili su da je to *žilètīn*⁸¹, a samo su dvije govornice spomenule i izraz *přsluk* (*Karmen, Trend*). No nitko od ispitanika nije upotrijebio izraz *ječërma*.

Dakle, sva tri izraza *ječërma*, *žilètīn* i *přsluk* smatraju se sinonimima u glavičkom govoru. S obzirom na to da nitko od ispitanika nije upotrijebio izraz *ječërma*, postavljeno im je ciljano pitanje *Što je ječërma?*, na što su ispitanici odgovorili da ne znaju te sukladno s tim i ne rabe taj izraz u svom govoru.

7. 4. ORIJENTALIZMI KOJI SE NE OSJEĆAJU POSUĐENICAMA

Profesor Pranjković tvrdi da se analizom sa stajališta hrvatskoga standardnog jezika, leksik orijentalnoga podrijetla može podijeliti u pet skupina (Pranjković 2002: 21). Za ovaj rad iznimno je relevantna prva podjela u kojoj su popisani *leksemi koji se ne osjećaju posuđenicama i koje su u standardnom jeziku u pravilu neutralne i najvećim dijelom nezamjenjive (u tu bi skupinu išli i oni orijentalizmi koji su prošireni i u drugim europskim jezicima i koji u hrvatski jezik uglavnom nisu ušli preko turskoga, nego preko nekog od zapadnoeuropskih jezika, kakvi su npr. limun, kava ili šah)* (Pranjković 2002: 21).⁸²

U govoru sela Glavice preuzeta je, ispitana i u konačnici potvrđena uporaba leksema koji se smatraju egzotizmima: *bùrek, pīta, ràkija, baklàva, kàva, čórba, sòmūn i čèvāp*.⁸³

Egzotizmi (od grč. Exotikos – tuđ, stran) jesu posuđenice u čijem se značenju odlikavaju specifične crte društvenog života i običaja pojedinih naroda. Takve se riječi upotrebljavaju u znanosti, publicistici, književnosti, pri opisivanju sredina u kojima su nastale (Melvinger 1984: 58).

Dakle, svi navedeni leksemi, tzv. egzotizmi, spadaju u podjelu leksema koji se ne osjećaju posuđenicama te su u standardnom jeziku nezamjenjive.

⁸¹ Romanizam.

⁸² Dakle, orijentalizmi se u hrvatskom jeziku općenito mogu podijeliti na one koji su potvrđeni većinom u dijalektima, tj. u određenim mjesnim govorima, i na one koji su potpuno ustaljeni u standardnojezični leksik, tj. ne percipiraju se kao strane riječi.

⁸³ Sve navedene nazive iz domene kulinarstva Pranjković (2002: 19) definira kao “svojevrzne egzotizme”.

Valja naglasiti da govornici Glavica znaju da je *bùrek* tradicionalno jelo (pita) 'od mesa'. No u cijeloj Krajini *bùrek* primarno važi za jelo (pitu) 'od sira', pa će tako i stanovnici reći 'burek s meson' ili 'burek sa siron' u ovisnosti o kojem je bureku riječ. *Pìta* primarno znači jelo od naslaganih listova tijesta punjenih sirom, ali u Glavicama *pìta* može biti i od jabuka, višanja, šljiva i dr. voća, pa će tako biti 'pita od sira', 'pita od jabuka', 'pita od višanja', 'pita od šljiva', itd. Dakle, to znači da se u glavičkom govoru izrazom *pìta* ne misli nužno na 'burek od sira' ili na 'pitu od sira', odnosno *pìta* nije sinonim za *bùrek* (od sira).

Leksemi koji se tiču semantičkog polja *Alke i alkarskih svečanosti*, pripadaju skupini orijentalizama koji su u najvećoj mjeri zastupljeni u govorima Cetinske krajine, a u koje ubrajamo i sve lekseme koji postoje u hrvatskom standardnom jeziku, no njihova je uporaba u sinjskom arealu češća te u standardu imaju domaće istoznačnice (npr. *àlkār / kòpłanīk*). U drugu skupinu orijentalizama koji su postali dio standardnojezičnog leksičkog fonda, ubrajaju se orijentalizmi koje navodimo u oblicima koji su potvrđeni u govoru Glavica, ali se one pretežito ne odnose na semantičko polje *Alke i alkarskih svečanosti*, nego na semantičko polje *kuća i pokućstvo*. Tu skupinu dijelimo na dvije podskupine:

- a) *piće i hrana*, i
- b) *alati i materijali*.

Od alata i materijala najčešće su u uporabi riječi:

àlāt, ĉèkić, žèzva, kávez, sāt, pàpuča, dùcān, bója⁸⁴, bñnār, kùsūr, táva, tórba⁸⁵, kòpča, jòrgani pàmuk.

Činjenica je da su na uporabu leksema orijentalnoga podrijetla u glavičkom govoru najviše utjecali kulturno-geografsko-povijesni aspekti. Stoga, stanovnici sela Glavice uglavnom koriste orijentalizme koji su dio leksičkog fonda tog mjesnog govora, a koji su pak najvećim dijelom kulturno-geografsko-povijesno naslijeđe.

Također, govornici uglavnom prepoznaju i standardnojezične ostvaraje orijentalizama te su pojedini leksemi plod nekadašnjih sociolingvističkih utjecaja u kojima je turski jezik bio

⁸⁴ Potvrđen je i sinonim *pìtūra* (romanizam) (*Mirna, Keka*), ali je frekventnost njegove uporabe u govoru Glavičana znatno manji. Također, potvrđen je tvorbeni ostvaraj riječi *bòjica* u stanovnika zrele životne dobi (*Karmen, Mrkan, Trend*).

⁸⁵ Jednako je frekventna uporaba i sinonima *bòrša* (romanizam) u govornika starije dobne skupine (*Glavice, Anđa*).

jezikom posrednikom. No u današnjici se ta uloga može prepisati i bosanskom jeziku zbog neposredne blizine bosanske granice.

8. ROMANIZMI

8.1. DOSADAŠNA PROUČAVANJA ROMANIZAMA U HRVATSKOME JEZIKU

Romanizam je element latinskoga (novolatinskoga) ili kojega drugoga romanskoga jezika u nekom neromanskom jeziku.⁸⁶ Na dalmatinskoj obali, u Kvarnerskome primorju i na Istarskom poluotoku u kontaktu su bila tri jezika: autohtoni romanski jezik istočne jadranske obale (koji se dijeli na istroromanski ili istriotski i dalmatoromanski ili dalmatski) kao jezik supstrata⁸⁷, hrvatski kao jezik adstrata i superstrata u odnosu na dalmatski (između VI. i početka VII. st. te još intenzivnije u sljedećim stoljećima) te mletački kao jezik adstrata i superstrata u odnosu na dva navedena jezika (Malinar 2002: 284, 285).

Od 159 leksema obuhvaćenih terenskim istraživanjem, potvrđen je 51 romanizam. Najviše udjela romanizama otpada na lekseme semantičkog polja *kuća i pokućstvo*, posebice na podskupinu *alati i materijali*. Kada je riječ o materijalima pretežito se misli na odjeću i modne dodatke, što je i očekivano s obzirom na gospodarske djelatnosti u Glavicama (industrija⁸⁸, trgovina⁸⁹ i dr.). Jezični utjecaj Venecije počinje već u 10. stoljeću i vidljiv je sve do kraja 19. stoljeća.⁹⁰

U cijeloj Dalmaciji počinje izrazito djelovanje Mlečana kada 1409. godine, kralj Ladislav Napuljski prodaje Veneciji za 100.000 zlatnika posjede u Dalmaciji, i to Zadar, Novigrad, Vranu i Pag. Ostali dio Dalmacije bio je pod vlašću ugarsko-hrvatskog kralja

⁸⁶ Klaić 1968: 1151.

⁸⁷ *Supstrat je naziv za prvotni jezik neke zajednice koji utječe na jezik kojim je zamijenjen. Superstrat je jezik koji na određenom području postaje utjecajniiji prema jeziku koji je na tom području postojao prije (utječući na leksičke, morfosintaktičke i fonetske strukture). Adstrat se odnosi na recipročni utjecaj dvaju jezika u kontaktu (Zingarelli 2000: 46, 1820, 1828) (Spicijarić 2009: 9).*

⁸⁸ Usp. *Dalmatinka*, v. gore str. 11-12.

⁸⁹ Trgovina robom (materijalima), ali i usjevima (npr. glavički kupus) kopnenim ili morskim putem, v. gore str. 9. ili kartu 3.

⁹⁰ Usp. Crevatin 1989: 549. – 562.

Sigismunda (Žigmunda), pa su tek za, rata s tim kraljem 1411-1413. pripadali Mlečanima Šibenik, Skradin i Ostrovica, te konačno 1420. Split, Trogir, Kotor i otoci Brač, Hvar i Korčula. Ostao je pošteđen samo Dubrovnik i njegovo područje, koje će kao samostalna republika upravo u tom razdoblju postići najveći ekonomski, kulturni i općedruštveni procvat (Marasović-Alujević 1984: 78).

Cetinjani dolaze u dodir s Mlečanima već 1868. godine, kada su Mlečani, za vrijeme Prvog morejskog rata, oslobodili Sinj od osmanlijske vlasti koja je trajala gotovo sto sedamdeset godina. Kasnije su se mletačke vlasti zajedno sa Cetinjanima borili protiv osmanlijske vojske, gdje se grad Sinj našao u središtu samoga sukoba.⁹¹ Stoga, utjecaj mletačkog jezika u cijelom Cetinskom kraju vidljiv je i danas, najviše u industrijskoj te poslovnoj (trgovinskoj) sferi.

Počeci romanistike u našoj zemlji vezani su uz dugogodišnji rad *K. Jirečeka* kojem se pripisuju zasluge za istraživanje kulturne historije balkanskih teritorija.⁹² No veliku otvorenost ka područjima koja su pod kulturom romanskoga jezika, uspostavlja hrvatski jezikoslovac Petar Skok, izdavši 1915. godine knjigu pod naslovom *Pojave vulgarno-latinskoga jezika na natpisima rimske provincije Dalmacije*.

Radove spomenutih i drugih istaknutih stručnjaka ranijih generacija nastavili su, svaki u svojim užim specijalističkim disciplinama, današnji ugledni romanisti: Ž. Muljačić, J. Jernej, P. Tekavčić, M. Zorić, F. Čale, V. Vinja, R. Vidović, N. Stipčević, S. Musić, M. Festini, G. Čondrić-Rabac, i drugi istraživači romanskih i naročito talijanskih utjecaja u jeziku i literaturi (Marasović-Alujević 1984: 55).

8. 2. ROMANIZMI PREMA DVJEMA REALIZACIJAMA: POZNAVANJE I UPORABA

Za početak valja izdvojiti manji broj romanizama koji se vežu za semantičko polje Alke i alkarskih svečanosti, a to su četiri leksema: *dilètant*, *pàlke*, *pũnat* i *màčkũla*. S obzirom na to da se veći broj romanizama odnosi na semantičko polje kuće i pokućstva, njihov velik udio zabilježen je u leksemima za odjeću, modne dodatke, odjevne predmete, materijale i sl.

⁹¹ Izvor: <https://hrvatski-vojn timer.hr/opsada-sinja/>, pristupljeno 31. 3. 2023.

⁹² Usp. Marasović-Alujević 1984: 55.

8. 2. 1. Leksemi potvrđeni u govoru obiju dobnih skupina govornika

Leksemi *màčkūla*, *pàlke* i *pūnat* sastavni su dio Alke te su obje dobne skupine govornika potvrdile da poznaju i rabe lekseme u svom govoru. No ono što je zanimljivo jeste činjenica da su lekseme *màčkūla* i *pàlke* govornici naveli kao izraze koji su isključivo u uporabi za vrijeme alkarskih svečanosti. Dakle, leksemi *màčkūla* i *pàlke* nisu u svakodnevnoj komunikacijskoj uporabi u odnosu na leksem *pūnat*, što je i očekivano s obzirom na njihov izvorni opis u *Sinjanju*:

1. *pàlke*: tribine na alkarskom trkalištu⁹³;
2. *màčkūla*: mali top, prangija⁹⁴;
3. *pūnat*: bod u kartama, balotama ili u igri na mure; ubod pri šivanju; odeblja, odulja daska.⁹⁵

Međutim, valja podrobnije ispitati navedene lekseme s obzirom na to da se u datim objašnjenjima *pàlke* definiraju kao sinonimni izraz za galicizam *tribíne*, a *pūnat* kao sinonim za *bôd* u navedenim igrama u kojima izostaje Alka kao viteška igra.

U govoru Glavica *pàlke* nisu isto što i *tribína*, odnosno govornici itekako razlikuju o kojoj se vrsti gledališta radi. Naime, u prošlosti su na alkarskom trkalištu postojale samo tzv. *pàlke*, dok se unazad nekoliko godina nisu pojavile i *tribíne* koje su zamijenile dio *palki* na nekim mjestima na trkalištu.

Slika 7. Gledalište na alkarskom trkalištu: *pàlke* vs. *tribíne*

⁹³ Izvor: <http://www.hitradio.hr/sinjanje-p/>, pristupljeno 31. 3. 2023.

⁹⁴ Izvor: <http://www.hitradio.hr/sinjanje-m/>, pristupljeno 31. 3. 2023.

⁹⁵ Izvor: <http://www.hitradio.hr/sinjanje-p/>, pristupljeno 31. 3. 2023.

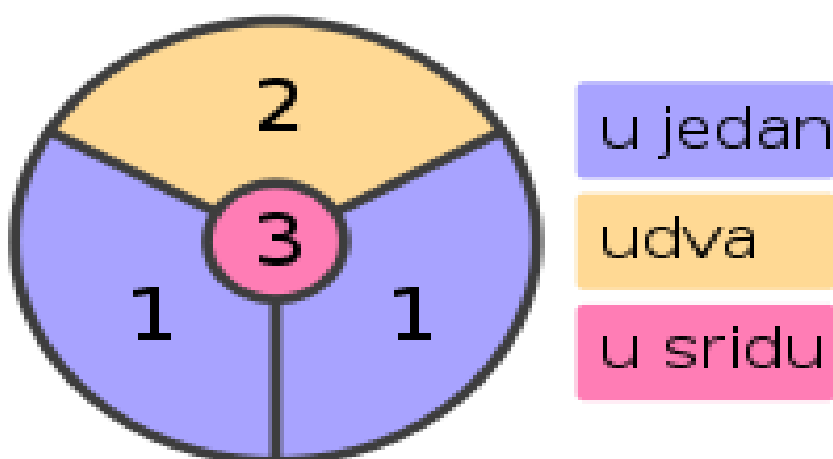

Izvor: <https://www.ferata.hr/palke-ili-tribine/>, pristupljeno 31. 3. 2023.

Stoga, govornici tvrde da su *pàlke* prikazane na lijevoj strani fotografije te da su one „stare“ i drvene, dok su *tribine* novije, napravljene od plastičnog materijala.

Leksem *pùn*at uistinu jest sinonim za *bòđ*, ali u *Sinjanju* valja proširiti njegovo značenje i uporabu na polje Alke, pa bi *pùn*at značio i *broj pogodaka* (broj punata) ili *broj bodova prema pogodanom sektoru alke* i sl.

Slika 8. *Pùnti prema sektoru alke*

Izvor: http://os-nandrica-vu.skole.hr/2016-2017/drugi-a/zanimljivosti-drugog-a?news_id=1139, pristupljeno 31. 3. 2023.

*Cilj je kopljanika u tri trke osvojiti što više 'punata' (bodova), što se ostvaruje gađanjem koluta s četiri praznine, pri čemu se kopljanik nalazi na konju u punom trku. Pogodak u središnju od njih, tzv. 'sridu', donosi tri boda, praznina iznad nje dva, a pogodak u preostale dvije pregrade po jedan bod.*⁹⁶

Leksem *màčkūla* dolazi od tal. riječi *maschio* ili *mascolo*, a u govoru starijih govornika ima značenje 'specijalnog' topa čiji se zvuk čuje isključivo uoči alkarskih svečanosti, tj. pogotkom alkara 'u sridu' (Glavice, Mirna)⁹⁷. Govornici zrele dobne skupine leksem *màčkūla* definiraju kao izraz za 'pucanj' (koji se isto može čuti samo na Alki) (*Keka, Trend, Karmen*).

Sljedeći leksemi odnose se na semantičko polje kuće i pokućstva. Obje ispitaničke skupine potvrdile su da ih razumiju i rabe u svom govoru:

*spîza, dōta, gâce, kōlār, mobiļa / mobilija, lavàndīn, măștilo, kùšīn, kùrdela, vășta, karcāvīda / kacāvīda, karcijōla / karcìola / kaciola, cāta / mlūn*⁹⁸, *lūmbrēla, mùdānte, jāketa, kàput, bōtūn, kășeta, kòkūļa / kùkūļa, kōlājna, trļiš, trāvērša, pòšāda i kōltrīna.*

Dakle, evidentno je da se većina romanizama odnosi na semantičko polje kuće i pokućstva, odnosno da njihov velik broj spada u podskupinu *alati i materijali*, od kojih se jedino leksemi *spîza* i *pālēnta* ubrajaju u podskupinu *piće i hrana*. Stoga, leksem *spîza* sinonim je za leksem *hrána / rána* u govoru sela Glavice, ili u prenesenom značenju, može biti i izraz za kupovinu dnevnih potrepština, npr.:

1. *Ížē u spîzu! (Keka) / Ide u kupovinu;*
2. *Donèsi spîzu! (Karmen) / Donesi hranu.*

Leksem *gâce* ne znači kao u sjevernijim hrvatskim govorima '(donje) gaćice'⁹⁹, nego 'hlače', a za drugi leksem koristi se sinonim *mùdānte*.¹⁰⁰ Leksem *kășeta* sinonim je za izraz

⁹⁶ Izvor: <https://www.putovnica.net/dogadanja/sinjska-alka>, pristupljeno 31. 3. 2023.

⁹⁷ Usp. Ljubičić 2001: 95.

⁹⁸ V. gore, str. 29.

⁹⁹ U Skokovu rječniku nalazimo natuknice *muntati se (mijenjati se)*, tal. i lat. *mūtare*, koja poimeničenjem daje *mudande (gaćice)* od mletačkog *mudande* i toskanskog *mutande* (ER, II, str. 483).

¹⁰⁰ Usp. Ćurković 2014: 131.

kùtija, a ispitanici *Keka*, *Mrkan*, *Karmen* i *Glavice*, asocijativno su potvrdili izraz *kàšeta* u sintagmama uz imenice *kùnpīr* / *kùmpīr*¹⁰¹ i *dřva*.

Leksem *věšta* starija govornica opisuje ovako:

Zá me je věšta kòmplet štà je gòrnjī dìo i dònī dìo. (Glavice)

Ostale tri govornice potvrđuju opis govornice *Glavice*, a dvije govornice zrele životne dobi (*Karmen* i *Trend*), kazuju da je zapravo riječ o sinonimu za leksem *hàžina*¹⁰².

Poznavanje i uporaba romanizma *lùmbřēla*¹⁰³ u obiju dobnih skupina govornika, u manjoj je mjeri frekventna od uporabe i poznavanja složenice *kššobrān*, koja sve češće potiskuje dati romanizam iz govorne uporabe. Istu sudbinu zadesili su i romanizmi *trāvērša*¹⁰⁴, *kòltrīna*, *kòlār*, *lavàndīn* i *kòlājna*, pa ih sve češće u govoru obiju dobnih skupina zamjenjuje leksemi *prègača*, *zāvjesa*, *òvratnīk*, *umivaònīk* i *làncić* ili *ògrlica* (*Anđa*, *Glavice*).

Leksem *třlřš* u govoru sela *Glavice* isključivo označava muški odjevni predmet, često definiran kao *radna roba*¹⁰⁵ ili *radno odijelo*¹⁰⁶. *Istriotski lingvistički atlas* navodi dati leksem u značenju *odjeća za svaki dan* (ILA, str. 231, 232). No obje dobne skupine govornika objašnjavaju da ne mora biti nužno riječ o odjeći za svaki dan, osim ako mušku osobu ne veže svakodnevni posao za (propisani ili ne) takav način odijevanja (uglavnom zanatski, npr. automehaničar, vodoinstalater i sl.). Govornici sela *Glavice* tvrde da poznaju izraz *òdjeća*, ali je frekventnija uporaba sinonima *ròba*. Međutim, *ròba* znači bilo kakav materijalni proizvod, dok se pod izrazom *odijelo* uglavnom misli na mušku odjeću. Stoga, češće se za leksem *třlřš* kaže da je to *radno odijelo*, ali ako uz *třlřš* ide i adekvatna obuća te dodatan radni pribor (alat), onda se kaže da je to sve zajedno *radna roba*.

Potvrđeni su i sinonimi *kùšřn* (romanizam) i *jàstuk* (orijentalizam) te obje dobne skupine govornika tvrde da su oba izraza jednako frekventna u govornoj uporabi.

¹⁰¹ U govoru ispitanika potvrđena je disimilacija *kr-r > k-r*.

¹⁰² U slobodnom govoru mogu se čuti i dublete bez *h*, v. gore str. 21.

¹⁰³ Rječnik Marije Dorije zabilježio je odrednice *ombrela* i *lombrela* (GD, str. 410).

¹⁰⁴ Usp. (DDV, str. 765.), (VG, str. 1173.), (GD, str. 754., 755.), (ER, III, str. 494).

¹⁰⁵ Usp. (DDV, str. 736.), (VG, str. 1139.), (GD, str. 731.)

¹⁰⁶ Izvor: <http://www.hitradio.hr/sinjanje-t/>, pristupljeno 31. 3. 2023.

Od kuhinjskog pribora zabilježeni su sljedeći romanizmi: *ćikara* / *čikara*, *gràdele*¹⁰⁷ (*ròštīl*¹⁰⁸), *pìjet*, *pìñūr*¹⁰⁹ (viljuška), *karcìjōla* / *karcìola* / *kacìola*¹¹⁰ i *pòšāda*. Također, potvrđen je i leksem naslijeđenog leksičkog sloja *nôž* te orijentalizam *kàš'ka* 'žlica'. Leksem *pòšāda* znači cjelokupan *kuhinjski pribor za jelo*.

U govoru Glavica potvrđen je leksem *čikara* / *ćikara*¹¹¹ te je jasno opisana vrsta takve *šalice* koja je striktno namijenjena za 'tursku kavu' (crnu kavu), uglavnom porculanska i dolazi u kompletu sa *pìjetićem* / *pìjatićem* (tanjurom).

Slika 9. *Ćikara* / *čikara*

Izvor: <https://www.reserved.com/hr/hr/porculanska-salica-s-tanjuricem-8686t-gld>, pristupljeno 31. 3. 2023.

¹⁰⁷ Obje ispitaničke skupine sela Glavice potvrdili su poznavanje oba leksema, ali samo je leksem *gràdele* u govornoj uporabi.

¹⁰⁸ Jedini potvrđeni hungarizam u govoru sela Glavice.

¹⁰⁹ Metateza ili premetanje suglasnika pojava je koja je zabilježena u riječi *pìñūr* od mlet. *piron*. Usp. Šimundić 1971: 44, 76.

¹¹⁰ Fonološki su zanimljivi i leksemi *karcìvīda* / *kacìvīda* u kojima je zabilježena redukcija samoglasnika *r*. Obje ispitaničke skupine potvrdile su poznavanje i uporabu datih leksema, s tim da se u jednakoj mjeri u slobodnom govoru može čuti svaki ostvaraj leksema bez obzira na njegovu artikulaciju ili dobnu skupinu ispitanika.

¹¹¹ Ćurković u govoru Bitelića navodi da postoji samo jedan ostvaraj leksema *ćikara* u značenju *šalice*, kao i *pòšāda* u značenju *tupi nož za jelo* (Ćurković 2014: 290).

Govornici Glavica tvrde da isključivo koriste leksem *piñūr* u svakodnevnom govoru, ali da poznaju i leksem viljuška te da znaju o kojem je kuhinjskom priboru riječ, ali ga ne koriste u svom govoru.

Piñūr se govori po čitavoj Dalmatinskoj zagori (potvrdili Bošnjak Botica za Imotsku krajinu, Čilaš Šimpraga za punktove koje je ispitala u fonološkoj studiji, Kurtović Budja za govore Makarskog primorja, Kapović usmeno za Vrgorsku krajinu te Vukša Nahod za neretvansko područje), ali u govoru Splita i nalazimo pèrūn (Ćurković 2014: 82).

Leksem *màštilo* u *Sinjanju* definiran je kao *drvena, limena ili plastična posuda*¹¹² što su obje ispitaničke skupine govornika i potvrdile, a govornica *Anđa* tvrdi da je bitno da ta posuda bude *šuplja* (probušena ili s rupama).

Izraz *kòkūļa / kùkūļa* govornici obiju dobnih skupina poznavaju, ali tvrde da ga sve češće zamjenjuje sinonim *kapùļača* u govornoj uporabi.

Leksemi *jàketa* i *kàput* spadaju u odjevne predmete te su u *Sinjanju* definirani kao:

1. *jaketa*: gornji odjevni predmet, jakna¹¹³;
2. *kaput*: 11 osvojenih poena u trešetu, 130 u trijumfu ili 8 u koncini.¹¹⁴

Izraz *jàketa*¹¹⁵ obje dobne skupine govornika opisuju na sličan način, tj. objašnjavaju što može biti ili zašto ga koriste:

*Mòre*¹¹⁶ *bīt górnī dìo túte* 'trenirke'¹¹⁷ (*Anđa*);

¹¹² Izvor: <http://www.hitradio.hr/sinjanje-m/>, pristupljeno 31. 3. 2023.

¹¹³ Izvor: <http://www.hitradio.hr/sinjanje-j/>, pristupljeno 31. 3. 2023.

¹¹⁴ Izvor: <http://www.hitradio.hr/sinjanje-k/>, pristupljeno 31. 3. 2023.

¹¹⁵ Usp. (DDV, str. 304.), (VG, str. 468.), (GD, str. 267.), (ILA, str. 234.), (RR, str. 99.), (RM, str. 90.). Petar Skok navodi leksem *jakèta* kao *muško gornje odijelo* (ER, I, str. 749., 750.), što nikako ne odgovara opisu govornika sela Glavice jer su izričito žene ponudile date opise leksema te su neke od njih navele da i same koriste odjevni predmet (*Karmen* i *Glavice*).

¹¹⁶ U novoštokavskim ikavskim govorima zabilježen je rotacizam ili prijelaz intervokalnog $\check{z} > r$, najčešći u prezentu glagola *mòć(i)*. Profesor Lisac navodi da se ne ostvaruje u Bačkim Bunjevaca te da se ponegdje, npr. u Otoku, ostvaruje i dubletno *može* (Lisac 2003: 176, 2008: 108). Slično tvrdi i Crnić Novosel za okolna mjesta kod Sinja, ne spominjući selo Glavice: *Ponekad se javljaju i dubletni oblici (može, ne mežen; ne mogu; ne moren, ne meren), primjerice Gala i Otok kod Sinja, Čišla, Dobrinče, Lovreć, Runović* (Crnić Novosel 2015: 54). Međutim, novija dijalektološka istraživanja govora Otoka potvrdila su frekventniji ostvaraj oblika glagola

Obùčen jàketu da mi nije ládno! (Karmen);

Ògrnēn ná se! (Glavice).

Dakle, riječ je o odjevnom predmetu koji valja obući kada je vani hladno. Međutim, leksem *kàput* nije jednak po svom primarnom značenju u govoru Glavica i *Sinjanju*. U Glavicama *kàput* primarno znači odjevni predmet, dok je sekundarno značenje leksema podudarno sa definicijom u *Sinjanju*.¹¹⁸

Leksem *mobiļa* / *mobilija* u *Sinjanju* objašnjen je kao sinonim za *nàmještāj* / *pòkućstvo*¹¹⁹, što je starija govornica potvrdila riječima:

Īžē mobiļa kađ se cūra ùdāvala. (Anđa)

Ciljanim pitanjem: *Koja je razlika između mobiļe i dōte?*, govornice starije i zrele životne dobi (*Karmen* i *Anđa*), odgovorile su da je *dōta*, u današnjem smislu riječi, sinonim za romanizam *rōba* (odjeća), a da je *mobiļa* zapravo sav namještaj poput *ormara*, *stolova* (*stolića*) i sl., odnosno da ne mora nužno biti riječ samo o *rōbi* (odjeći). Također, u *Sinjanju* leksem *dōta* objašnjen je kao sinonim za *mìraz*¹²⁰, što se u govoru sela Glavice jasno razlikuje¹²¹ te starija govornica tvrdi da je zapravo *mobiļa* još *stariji naziv za dōtu* (*Anđa*).

moći za prvo i drugo lice jednine: *moren* i *moreš* (Pavlica 2021: 19). Kurtović Budja (2009: 74) u svim govorima Makarskoga primorja može ostvariti u prezentskim oblicima gl. mǝ uz primjere: *mǝren* / *mǝren*, *mǝreš* / *mǝreš*, *mǝre* / *mǝre*, *mǝremo* / *mǝremo*, *mǝrete* / *mǝrete*. Menac Mihalić (2005: 41) bilježi rotacizam u gl. *moći* uz napomenu *da je more karakterističnije za stariju, a može za mlađu generaciju*, što je potvrđeno i u govoru sela Glavice. No valja napomenuti da je u slobodnom govoru stanovnika zrele životne dobi jednako frekventan ostvaraj glagola *mǝre* i *nè more* (*Karmen*), ali i *mǝže* i *nè može* (*Karmen*).

¹¹⁸ Razlika je u akcentuaciji jer bi u kartaškim igrama leksem imao kratkosilazni naglasak na zadnjem slogu riječi *kapùt*, pa bi zapravo bila riječ o germanizmu koji je preuzet zajedno sa svojim akcenatskim mjestom naglasaka.

¹¹⁹ Izvor: <http://www.hitradio.hr/sinjanje-m/>, pristupljeno 31. 3. 2023.

¹²⁰ Izvor: <http://www.hitradio.hr/sinjanje-d/>, pristupljeno 31. 3. 2023.

¹²¹ V. gore, str. 42.

8. 2. 2. Leksemi koje obje dobne skupine govornika razumiju, ali ne rabe u svom govoru

Leksemi *kòlār*, *pàlēnta* i *rèčīna* / *rèčīna*¹²² primjeri su romanizama koje obje dobne skupine stanovnika Glavica razumiju¹²³, ali ne rabe u svom govoru.

Govornici tvrde da je leksem *òvratnīk* potisnuo romanizam *kòlār* iz govorne uporabe.

Romanizam *rèčīna* / *rèčīna*¹²⁴ u svom je primarnom obliku imao suglasnički skup *chi*: *rechīn* 'orecchi' (DDV, str. 559.), *rechina* i *recin* 'orecchino' (VG, str. 865.), *recin* 'orrecchino' (GD, str. 514.).¹²⁵ Skok navodi lekseme *orecīni* i *rečīna* prema talijanskoj riječi *orecchino*, umanjenici od *orecchio* (mlet. *rečin*) (ER, II, str. 565.). Govornici sela Glavice potvrđuju poznavanje leksema *rèčīna* / *rèčīna*, ali tvrde da se u govoru čuje uporaba sinonima *náušnica*.

8. 2. 3. Uporaba leksema koje obje dobne skupine govornika ne razumiju i ne rabe u svom govoru

Leksem *dilètant posuđenica* je od tal. riječi *dilettante*, a isprva je u hrvatskome značila ono što i u talijanskome: *ljubitelj nečega, čovjek koji se nečim bavi iz ljubavi* (Samardžija 2002: 18). Međutim, uvelike se proširilo značenje toga leksema kao: *neznalica, osoba koji izvodi nešto iz privatnog interesa, nestručnjak koji umišlja da prosuđuje sa stručnom kompetencijom* i sl. Kako je drugo značenje prevladalo u hrvatskoj jezičnoj praksi, a potreba za prvim (pozitivnim ili bar neutralnim) nije nestala, to je značenje preuzela posuđenica *amater* (fr. *amateur*). Također, utjecaj te promjene protegnuo se i na značenje posuđenice *diletantizam*, pa ona danas u hrvatskome ima samo drugo, negativno (deprecijativno) značenje (Samardžija 2002: 19).

¹²² *Náušnica*. Usp. (Kontić 2014: 103).

¹²³ Međutim, leksemi *vŕlīža* i *kŕmara* romanizmi su koje razumiju samo stariji govornici sela Glavice (*Anđa*, *Glavice*, *Mirna*). Sva tri govornika tvrde da je *vŕlīža* zapravo *kòfer*, tj. *kùfer* (*Glavic*, *Mirna*) / *kùvēr* (*Anđa*) te da je taj germanizam potisnuo dati romanizam iz govorne uporabe. *Kŕmara* je u značenju 'stara' soba (*Anđa*, *Glavice*).

¹²⁴ U slobodnom govoru ispitanika sela Glavice može se čuti realizacija glasa *ć*, ali i glasa *č*. *Za vrijeme osmanlijske i mletačke vlasti u tim se krajevima nerazlikovanjem fonema *č* i *ć* mogla potvrditi pripadnost višemuo sloju društva* (Crnić Novosel 2015: 53). Usp. Čilaš Šimpraga 2010: 199–200; Šimundić 1971: 70.

¹²⁵ Taj suglasnički skup [kŕ] bilježi se kao *ŕ*, koje je vjerojatno posuđeno prema nekom od romanskih dijalekata.

Zanimljiva činjenica je da leksem *dilètant* nije zabilježen u *Sinjanju*, ali se na dane same Alke može čuti da se za nekoga kaže da je *dilètant*. Stoga, valjalo bi provjeriti poznaju li govornici sela Glavice dati leksem te utvrditi njegovo značenje.

Ciljanim pitanjem *Što biste rekli, tko je diletant?*, govornici obiju dobnih skupina tvrde da nikada nisu ni čuli za taj izraz, pa ga sukladno tome ne razumiju i ne rabe u svom govoru. S obzirom na etimologiju samoga izraza, valjalo bi pronaći izraz koji govornici rabe u svom govoru, u istom ili barem sličnom značenju.

Proučavajući sinjski portal *Ferata*, u nekoliko članaka objavljenima za vrijeme alkarskih svečanosti, zabilježen je galicizam *debitant*. Stoga, slijedi nekoliko rečenica izdvojenih ih samih članaka:

*...Debitant xy svoje prve alkarske svečanosti kao kopljanik okončao je na najbolji mogući način – pobjedom na 306. Alki...*¹²⁶

*...Među kopljanicima nema prošlogodišnjeg debitanta xy i već ranije je poznato...*¹²⁷

*...x je iz sedla mogao zbaciti samo pogodak 'u sridu' njegovog sljedećeg takmaca, a bio je to debitant y iz Glavica...*¹²⁸

Također, zabilježen je glagol u infinitivu *debitirati*, ali i pridjev *debitantski* koji poblize objašnjava značenje same imenice *debitant*, s obzirom na to da je pridjev *debitantski* zabilježen u sintagmi uz imenicu *nástup*:

*...xy imao je svoj debitantski nastup na Svečanoj Sinjskoj alki u Vukovaru, a sada će kao alkar kopljanik debitirati na sinjskom Alkarskom trkalištu...*¹²⁹

Govornici sela Glavice objasnili su izraz *debitant* kao: *pòčetnĭk (Trend, Karmen, Keka, Mrkan) / ònĭ štà pĕvĭ pût tĕčĕ Âlku. (Mirna)*

126 Izvor: <https://www.ferata.hr/debitant-mihovil-zupa-slavodobitnik-306-alke/>, pristupljeno 31. 3. 2023.

127 Izvor: <https://www.ferata.hr/vojovoda-mario-susnjara-odredio-alkarsku-povorku-nema-debitanta/>, pristupljeno 31. 3. 2023.

128 Izvor: <https://www.ferata.hr/sinjanin-i-bez-sride-do-nagrade/>, pristupljeno 31. 3. 2023.

129 Izvor: <https://www.ferata.hr/alen-poljak-i-frano-talaja-debitanti-na-302-alki/>, pristupljeno 31. 3. 2023.

Na pitanje: *Možete onda reći da je alkar, čekavši svoj debitantski nastup, obnašao alkarske dužnosti iz ljubavi, sve dok nije debitirao na Alki i postao njezinim debitantom?*, svi ispitanici odgovorili su potvrdno. Također, postavljeno im je i pitanje: *Smatrate li ga ipak još nedovoljnoiskusnim u odnosu na druge alkare?*, na što su ispitanici također odgovorili potvrdno jer, prema riječima starijeg govornika, nema dovoljno *tṛkā u nògāma* 'nastupa na Alki' (*Mirna*).

Zaključno, galicizam *debitant* sinonim je za romanizam *dilètant*, odnosno riječ je o izrazima za istu osobu, samo što izraz *debitant* ujedno znači *ljubitelj nečega* (u ovom slučaju Alke), ali se odnosi i na osobu koja je u nečemu nova, koja se još uči nečemu (u ovome slučaju riječ je o osobi koja je nova u Alki, koja se još uči 'trčati Alku'). Stoga, može se reći da bi se i za deprecijativno značenje leksema *debitant* mogao upotrijebiti i galicizam *amàtēr*, za čiji izraz govornici tvrde da poznaju i upotrebljavaju. No isto tako, govornici tvrde da taj izraz ne upotrebljavaju u Alki, nego više u nekim igrama (npr. nogomet) ili profesijama (glumac).

Sukladno ostvaraju posuđenice *diletantizam*, u govoru sela Glavice nije zabilježen ostvaraj leksema *debitantizam*.

9. GERMANIZMI I GALICIZMI

9. I. GLAVICE OD KRAJA XVIII. DO POČETKA XX. STOLJEĆA: AUSTRIJSKA I FRANCUSKA UPRAVA

Teritorij Krajine bio je pod mletačkom vlašću sve do 17. listopada 1797. godine, kada je *Kampoformijskim mirom*, tj. mirovnim ugovorom potpisanim u mjestu *Campo Formio*, prestala postojati Mletačka Republika.

Između Napoleona Bonapartea kao predstavnika Prve Francuske Republike i Ludwiga von Cobenzla kao predstavnika Habsburške Monarhije, nakon jedanaest stoljeća vladavine Sredozemljem, prestala je postojati Mletačka Republika, moćna srednjovjekovna država čiji

*je teritorij zahvaćao prostore Italije, Slovenije, Hrvatske, Crne Gore, Albanije, Grčke i Cipra, sa sjedištem u Veneciji i duždom kao vladarom.*¹³⁰

Stoga, mletačke stečevine u Dalmaciji, uključujući Sinj i sva okolna sela, pripale su Austriji (Vrgoč 2009: 88).

Austrijska uprava uspostavljena je u dva navrata: prvi put 1797. – 1805., a drugi put 1814. – 1918. U vrijeme prve austrijske uprave u Sinju otvorena je 1798. prva javna pučka škola. No zbog Napoleonovih ratnih uspjeha, Austrija je prisiljena mirom u Požunu 26. prosinca 1805., Dalmaciju ustupiti Francuskoj. Napoleon ju je prvo priključio svom talijanskom kraljevstvu, a od 1809. Dalmacija je sastavni dio zasebnih Ilirskih provincija (Vrgoč 2009: 88). Francuska uprava daje izgraditi sustav kvalitetnih cesta, pa su tada i Glavice postale dobro povezane s obalom i samom unutrašnjošću, tj. otvorio se put prema moru kao i prema Bosni. No Francuzi, poraženi od strane austrijske i engleske vojske, napuštaju prostor Dalmacije 1813./14. godine. Odlukama Bečkog kongresa 1914. Potvrđena je druga austrijska uprava u Dalmaciji, pa su tako 1818. Sinj posjetili car Franjo I. i carica Karolina (Vrgoč 2009: 91). Nakon stupanja na vlast novog austrijskog cara i hrvatsko-ugarskog kralja Franje Josipa I. (1848. – 1916.), uslijedio je režim *Bachov apsolutizam*.

Nastupilo je desetljeće germanizacije, zabrana i gušenja građanskih i političkih sloboda. Stoga se tek nakon sloma aposlutizma i povratka ustavnog stanja (1860.) stvaraju uvjeti za hrvatski narodni preporod u Dalmaciji (Vrgoč 2009: 94).

Protiv talijanizacije, koju je nakon mletačke vladavine sustavom školstva nastavila i Austrija, valjalo se boriti uvođenjem hrvatskog jezika u sve osnovne i srednje škole te državne ustanove. Srećom, Sinj je tada imao ustanovu koja mu je sve do današnjih dana na ponos. To je *Franjevačka klasična gimnazija* utemeljena 1838./39. godine. Tada je bila prva gimnazija u Dalmaciji s hrvatskim nastavnim jezikom.

¹³⁰ Izvor: <https://informator.hr/strucni-clanci/vremeplov-kampoformijski-mir-i-kraj-mletacke-republike-17-listopada-1797>, pristupljeno 31. 3. 2023.

9.1. DOSADAŠNJA PROUČAVANJA GERMANIZAMA U HRVATSKOME JEZIKU

Rječnik germanizama hrvatskih govora autorice Anete Stojić iz 2020. godine donosi germanizme utvrđene u govorima diljem Republike Hrvatske. S obzirom na to da su se njemačke riječi fonološki, morfološki i semantički prilagodile sustavu različitih mjesnih govora, u hrvatskim govorima nalazimo različite inačice istoga njemačkog obrasca (Stojić 2020: 7). Stoga, utvrdit će se kakvo značenje imaju zabilježeni germanizmi u govornoj uporabi stanovnika Glavica u odnosu na njihovo tumačenje u *Sinjanju*.

9.2. DOSADAŠNJA PROUČAVANJA GALICIZAMA U HRVATSKOME JEZIKU

O galicizmima u hrvatskom jeziku piše Ljuba Dabo-Denegri u knjizi *Hrvatski jezik u dodiru s europskim jezicima*.

Nedvojbeno je da su bogati i raznovrsni višestoljetni odnosi između Francuske i Hrvatske imali odraza i na jezičnom planu, to više ako se uzme u obzir uloga koju je francuski imao u Europi kroz cijelo XVII. I XIX. stoljeće, kada je bio jezikom međunarodne komunikacije i europske diplomacije – lingua franca – kao zamjena za latinski (Dabo-Denegri 2005: 118).

Dakle, francuski jezik bio je jezik salona, jezik kojim će govoriti intelektualne elite diljem Europe. Stoga, ne čudi činjenica da velik broj galicizama i to istih, nalazimo u većini europskih jezika, uglavnom iz područja prava, sudstva, uprave, gastronomije, mode i umjetnosti (Dabo-Denegri 2005: 118). Također, Dabo-Denegri kaže da se *mnoge francuske riječi nisu preuzimale izravno, već najčešće preko jezika posrednika* (Dabo-Denegri 2005: 118).

Stoga, u glavičkom govoru s obzirom na povijest, ulogu posrednika imao je ili primarno njemački, ili talijanski jezik.

9.3. GERMANIZMI PREMA DVJEMA REALIZACIJAMA: POZNAVANJE I UPORABA

Zabilježeni germanizmi u govoru stanovnika sela Glavice su: *sùkna / sòkna*¹³¹, *rèmēn*, *š̀nìcel*, *cùkar*, *kapùt*, *kàmilica*, *kùnpīr / kùmpīr*, *kùglof / kùgluf*, *kêl*, *fēn*, *štìkla*, *štòk*, *lâmpa*, *gèmišt*, *cvīke*, *bâjta* i *bâla*.

Svi zabilježeni zabilježenih germanizmi, njih čak 17, odnose se na semantičko polje kuće i pokućstva. Od toga njih 7 spada u podskupinu *piće i hrana*, a njih 10 u podskupinu *alati i materijali*. Svi ispitani leksemi potvrđeni su u govornoj uporabi sela Glavice, no neki od njih ipak imaju specifičnosti karakteristične za sami mjesni govor.

Za početak, od gore navedenih germanizama, samo su dva koja imaju svoju istoznačnicu u glavičkom govoru, a to su *rèmēn* i *cùkar*. Naime, obje ispitaničke skupine potvrdile su poznavanje leksema *rèmēn* i *cùkar*, ali i orijentalizme *kàjiš / kàiš* i *š̀ècer*. U glavičkom govoru frekventnija je uporaba orijentalizma *kàjiš / kàiš*, dok je germanizam *cùkar* češći u govornoj uporabi.

Leksem *š̀nìcel* u *Sinjanju* spomenut je u poglavlju *Sinjske ricete* u opisu pripreme jela pod naslovom *Škartoceti ili španjolske tice na sinjski način*, u kojem se navodi da je potrebno *kil goveđeg i prasećeg buta narizat na šnicelle* (Kontić 2015: 180). Prema rječniku Anete Stojić, *š̀nìcel*¹³² je zapravo 'odrezak', što je potvrđeno kako u opisu pripreme jela u *Sinjanju* tako i u govoru obiju dobnih skupina ispitanika sela Glavice.

Od ostalih leksema koji spadaju u podskupinu *piće i hrana* zabilježeni su: *kàmilica*, *kùglof / kùgluf*, *kêl* i *gèmišt*. U *Sinjanju* zabilježen je i leksem *kamòmila*¹³³ te je za opis značenja leksema upotrijebljena istoznačnica *kàmilica*, ali ispitanici tvrde da je u glavičkom govoru jedino izraz *kàmilica* u govornoj uporabi.

U rječniku germanizama nalazimo dublete izraza *kùglof / kùgluf*¹³⁴ (Stojić 2020: 71, 72), a isti slučaj potvrđen je i u *Sinjanju*.¹³⁵ U govoru ispitanika zrele životne dobi potvrđen je

¹³¹ V. gore, str. 40.

¹³² Tip posuđenice u kojoj je zabilježen dočetni suglasnički skup kojega nema u leksemima slavenskog podrijetla, pa se taj skup 'razdvojio' umetanjem samoglasnika *e*.

¹³³ Izvor: <http://www.hitradio.hr/sinjanje-k/>, pristupljeno 31. 3. 2023.

¹³⁴ Ovakav oblik leksema zabilježen je samo na području Šibenika.

¹³⁵ Izvor: <http://www.hitradio.hr/sinjanje-k/>, pristupljeno 31. 3. 2023.

oblik *kùglof* (*Karmen*), dok se u govoru ispitanika starije životne dobi može čuti i *kùgluf* (*Glavice*). Većina ispitanika opisala je dati leksem jednostavnim izrazom *kòlāč*.

Leksem *kêļ* u *Sinjanju* objašnjen je kao sekundarni izraz za *vrstu kupusa* pod natuknicom *vèrzet*.¹³⁶ Ispitanici obiju dobnih skupina tvrde da je najfrekventiji izraz *vèrzet* u govornoj uporabi. No starija ispitanica objašnjava uporabu i sekundarnog izraza te tvrdi da je on 'jasniji' kada osoba poput nje trguje poljoprivrednim proizvodima:

Na pàzāru znān rēc i kêļ! (Anđa)

Leksem *gèmišt* u govornoj uporabi je i u kontinentalnoj Hrvatskoj (Stojić 2020: 52) te je objašnjen kao izraz za alkoholno piće koje je pomiješano od bijelog vina s gaziranom mineralnom vodom. Svi ispitanici potvrdili su poznavanje i uporabu datog leksema te su rekli da neki stanovnici *gèmišt* rade s običnom vodom jer je u cilju samo 'razrijediti' vino (da bude blažeg okusa).

Leksem *kājla* u *Rječniku* znači podupirač, potporanj (Stojić 2020: 65), dok je u *Sinjanju* detaljnije opisan kao *predmet kojim se nešto podupire da bi se dobila potrebna visina* (Kontić 2014: 51). Stanovnica zrele životne dobi tvrdi da se često čuje da treba nešto 'potkajlat' (*Karmen*), što znači da je u glavičkom govoru tvorbom glagola dodavanjem prefiksa *pot-* zapravo naznačeno vršenje neke radnje 'odozdo'. No *Sinjanju* zabilježena su još dva značenja za leksem *kājla* kao:

- dio mlina za dizanje i spuštanje mlinskog korita;
- zamka kojom se nekome pokušava argumentirano napakostit.

Međutim, nitko od ispitanih govornika sela Glavice nije potvrdio poznavanje tih značenja za leksem *kājla*.

9.4. GALICIZMI PREMA DVJEMA REALIZACIJAMA: POZNAVANJE I UPORABA

U glavičkom govoru potvrđeno je svega nekoliko galicizama: *lāvōr*, *trìpice* / *trìp'ce* / *trìp'ce*, *lōža* i *tribína*¹³⁷. Dva galicizma potvrđena su u semantičkom polju Alke i alkarskih

¹³⁶ Izvor: <http://www.hitradio.hr/sinjanje-v/>, pristupljeno 31. 3. 2023.

¹³⁷ V. gore sliku 7.

svečanosti: *lóža i tribína, dok su preostala dva: làvōr i trípice*, potvrđena u semantičkom polju kuće i pokućstva, s tim da *làvōr* spada u podskupinu *alati i materijali*, a *trípice* u podskupinu *piće i hrana*.

U *Sinjanju* leksem *làvōr* opisan je kao sinonim za *kàjīn / kàžn*, što je u principu *màštilo*¹³⁸, samo što je *kàjīn / kàžn* 'zatvorena' (bez šupljina, rupa) posuda. Obje ispitaničke skupine potvrdile su poznavanje oba leksema, ali frekventnija je uporaba leksema *kàjīn / kàžn* u govoru stanovnika sela Glavice.

*Trípice / tríp'ice / tríp'ce*¹³⁹ tradicionalno su jelo od utrobe neke životinje, a prema riječima govornice zrele dobne skupine, najčešće je to *ūtropa od jänjēta ili kràve (Karmen)*.

Leksem *lóža* u govoru Glavica označava mjesto u kojem sjede članovi 'visokog društva'. Stoga, na Alki u 'svečanoj' *lóži* sjede predsjednici, potpredsjednici, gradonačelnici, ministri i drugi visoki dužnosnici iz političkog, civilnog i vojnog vrha.¹⁴⁰

¹³⁸ V. gore, str. 52.

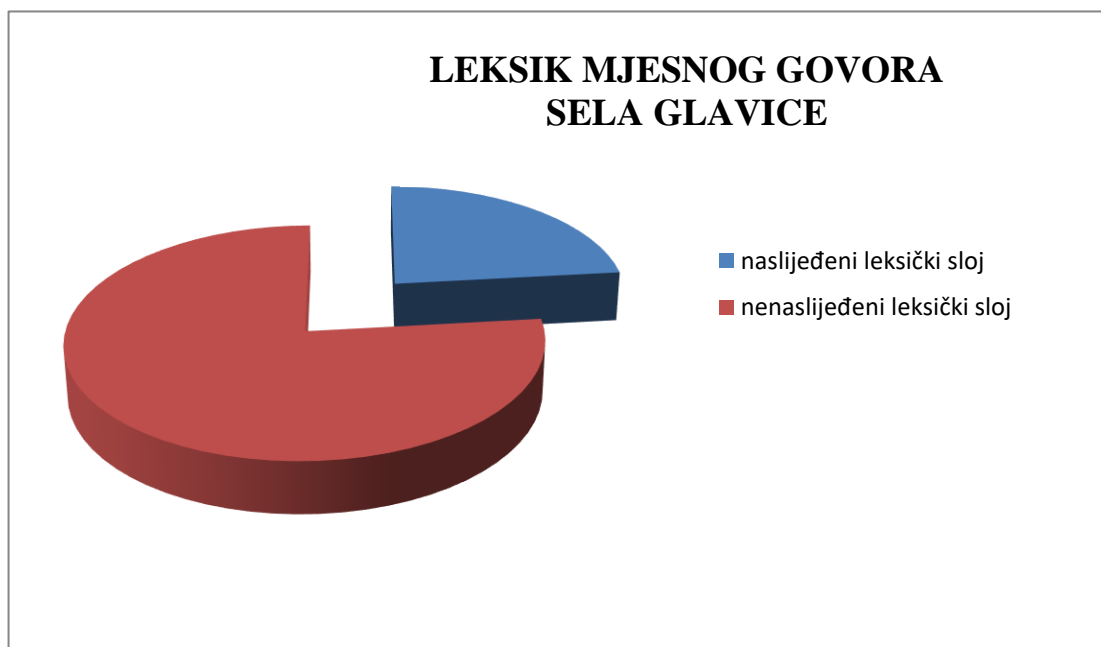
¹³⁹ Riječ je o imenici koja je *plurale tantum*.

¹⁴⁰ Izvor: <https://www.ferata.hr/alkar-frano-ivkovic-slavodobitnik-307-alke-odluka-ponovno-u-pripetavanju/>, pristupljeno 31. 3. 2023.

10. ZAKLJUČAK

Istraživanjem leksika mjesnog govora sela Glavice utvrđeno je kako se opisi značenja leksema u ranijim literaturama mogu, ali i ne moraju podudarati shodno novijim istraživanjima. To znači da leksemi konstantno artikuliraju među njegovim korisnicima u govornoj uporabi, tj. u komunikaciji, a pritom mogu proširiti ili suziti svoje značenje. Stoga, leksemi ne stagniraju, nego se transcendentiraju u leksik njegovih govornika. Iznimno je zahtjevno ponuditi egzaktno opis značenja leksema koji su u uporabi u govoru sela Glavice, s obzirom na to da neki od njih svoj empirijski oblik mijenjaju sukladno jezičnim razinama, pa će neki leksemi proći kroz procese adaptacije, tzv. transfonemizacije ili transmorfemizacije, dok će procesom ortografske adaptacije biti zahvaćeni oni leksemi čiji grafemi u jeziku primatelju ne postoje (Sočanac 2015: 11, 12, 13).¹⁴¹

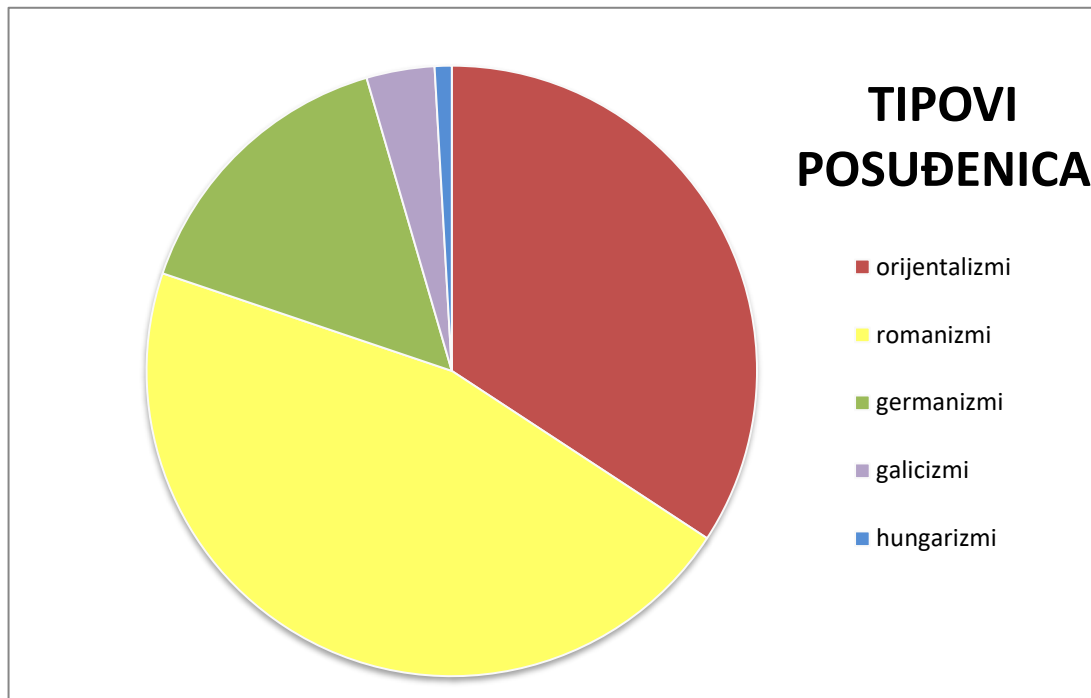
Međutim, s obzirom na to da je primarni cilj ovoga rada bio utvrditi koje posuđenice i u kojoj mjeri prevladavaju u govoru stanovnika sela Glavice, prikazani su dijagrami koji pokazuju koliko je posuđenih leksema, od sveukupno ispitanih, i dalje frekventno u glavičkom govoru.

¹⁴¹ Tada se posuđenice u procesu adaptacije moraju transliterirati i/ili transkribirati kakobi mogle funkcionirati u u sustavu jezika primatelja.

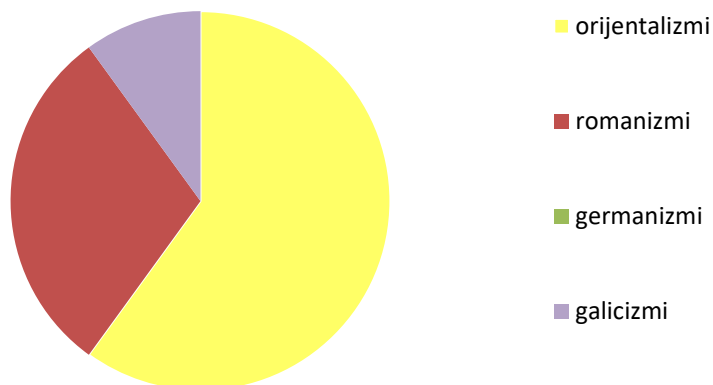
Dakle, od ukupno 159 ispitanih leksema, njih 37 pripada naslijeđenom leksičkom sloju, što je 23,27%, dok nenaslijeđenoga leksičkoga sloja čini 76,73% ispitanih leksema.

Leksemi koji pripadaju skupini nenaslijeđenoga leksičkoga sloja – posuđenice, pripadaju sljedećim tipovima posuđenica: orijentalizmi, romanizmi, germanizmi i galicizmi. Također, potvrđen je jedan jedini primjer hungarizma *ròštiļ* za kojeg stanovnici tvrde da poznaju, ali ne rabe u svom govoru, pa se pretpostavlja da je došao posrednikom njemačkog jezika u govor Glavica.

Dakle, jasno je da su u govoru sela Glavice u najvećoj mjeri zastupljeni romanizmi (42,5%), zatim redom: orijentalizmi (31,67%), germanizmi (14,17%), galicizmi (3,33%) te hungarizmi (0,83%).

UDIO POSUĐENICA U SEMANTIČKOM POLJU ALKA I ALKARSKE SVEČANOSTI

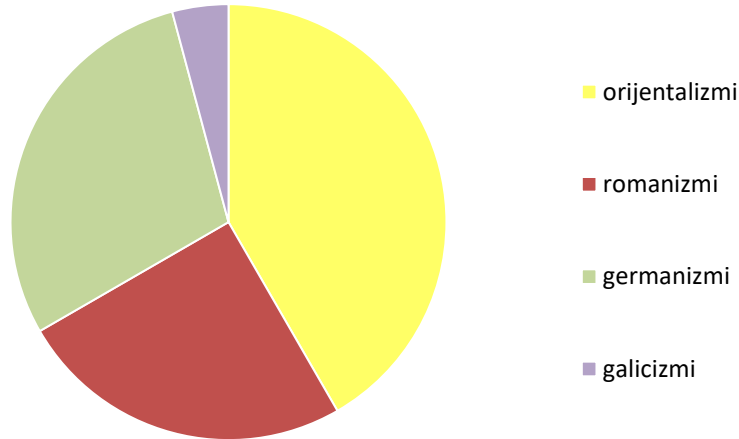

Dakle, od ukupno 47 ispitanih leksema u semantičkom polju Alke i alkarskih svečanosti, potvrđeno je najviše orijentalizama (12), odnosno 25,53%. To je i očekivano s obzirom na ranija etnografska tumačenja njezina *orijentalnoga* podrijetla.

Najmanji udio romanizama potvrđen je u semantičkom polju Alke i alkarskih svečanosti, odnosno potvrđeno je samo 6 leksema, što je 12,77%. Potvrđena su i dva galicizma (4,25%).

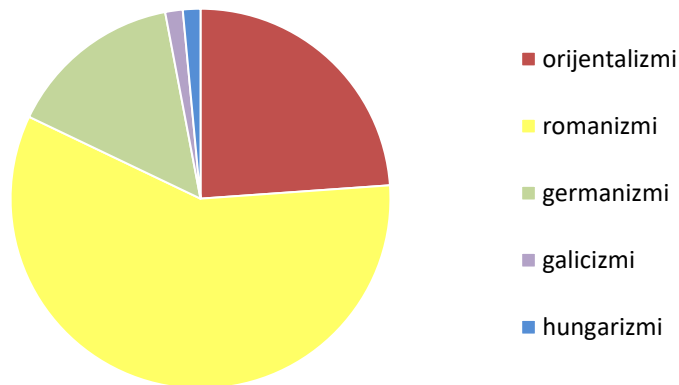
Zanimljiva činjenica je da nije zabilježen ni jedan germanizam u semantičkom polju Alke i alkarskih svečanosti.

**UDIO POSUĐENICA U
SEMANTIČKOM POLJU KUĆA I
POKUĆSTVO: PIĆE I HRANA**

U semantičkom polju *kuća i pokućstvo*, u podskupini *piće i hrana*, potvrđen je najveći udio orijentalizama, njih čak 10 (41,67%), zatim 7 germanizama (29,17%), 6 romanizama (25%) i 1 galicizam (4,16%).

**UDIO POSUĐENICA U
SEMANTIČKOM POLJU KUĆE I
POKUĆSTVA: ALATI I MATERIJALI**

U semantičkom polju *kuća i pokućstvo*, u podskupini *alati i materijali*, potvrđen je najveći udio romanizama, njih čak 39 (58,21%), zatim 16 orijentalizama (23,88%), 10 germanizama (14,93%), 1 galicizam (1,49%) i 1 hungarizam (1,49%).

Dakle, prema izvedenim rezultatima istraživanja, evidentna je razlika u postojanosti tipova posuđenica orijentalizama i romanizama, u odnosu na germanizme, galicizme i hungarizme, a koji su uglavnom preuzeti iz korpusa *Sinjanje*. Jasno je i da se najveći udio orijentalizama u govoru Glavica odnosi na semantičko polje Alke i alkarskih svečanosti, a sukladno s tim, i na semantičko polje kuće i pokućstva, tj. na podskupinu *piće i hrana*, jer pored tradicionalnih jela za vrijeme alkarskih svečanosti (npr. 'sinjski' *àrambaš*), postoji i skupina leksema, tzv. egzotizama, čiji su izrazi orijentalnoga podrijetla: *bùrek, pìta, ràkija, baklàva, kàva, čórba, sòmūn i čèvāp*.

Dokazano je da stanovnici sela Glavice čuvaju i domaće riječi u govornoj uporabi, npr. *púra* 'kukuruzna krupica' i *tùka* 'purica'.

Impresivna je činjenica to što pojedini leksemi mogu imati i više od dva značenja, odnosno u govoru Glavica često je obilježje polisemije: *àlkaruša* – 'nošnja' ili 'djevojka', *buzdòvān* – 'oružje' , 'karakterna osobina' ili 'panj', itd. Isto tako, dokazano je postoji više različitih izraza u značenju za 'isto', npr. *àlkār / kòpļanīk, ječèrma / žilètīn / p̄sluk, bôd / pūnat*, itd.

Za kraj valja istaknuti činjenicu da treba težiti usustavljanju nova rječnika Krajine, tj. pristupiti obradi leksika govora na 'znanstveniji' način tako što bi se uz opise popisanih leksema dodale i njihove kategorije, odnosno sve natuknice treba akcentuirati i propisno leksikografski obraditi.

Usto treba istaknuti zahtjevnost rekonstrukcije procesa putem kojih su se posuđivali svi ispitani leksemi, posebice orijentalizmi i romanizmi, pa bi primjere potvrđenih u govoru sela Glavice trebalo posebno obraditi u budućim istraživanjima.

11. POPIS LITERATURE

1. Anić, Vladimir, Goldstein, Ivo (1999) *Rječnik stranih riječi*. Zagreb: Novi Liber.
2. Bančić Milotić, Samanta (2015) *Romanizmi u leksemima za odjeću i modne dodatke u govoru Kožljana* (185-304). *Barbanski zapisi*, sv. 3.: *zbornik radova znanstvenog skupa Barban i Barbanština od prapovijesti do danas*, ur. Slaven Bertoša, Barban: Općina Barban.
3. Boerio, Giuseppe (1856) *Dizionario del dialetto veneziano*. Venezia: Premiata tipografia di Giovanni Cecchini edit.
4. Brozović, Dalibor (1960) *O genetskim i strukturalnim kriterijima u klasifikaciji hrvatskosrpskih dijalekata*. Novi sad: Zbornik za filologiju i lingvistiku 3.
5. Brozović, Dalibor (1963) *O fonetskoj transkripciji u srpskohrvatskom dijalektološkom atlasu*. Zbornik za filologiju i lingvistiku 6, 93–116.
6. Brozović, Dalibor, Ivić, Pavle (1988) *Jezik, srpskohrvatski/hrvatskosrpski, hrvatski ili srpski*. Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža.
7. Crevatin, Franco (1989) *Istroromanzo. Lexikon der Romanistischen Linguistik (LRL)*, vol. III. Tübingen: Max Niemeyer Verlag, 549–562.

8. Crnić Novosel, Mirjana (2015) *Štokavski ikavski govori u Gorskom kotaru (fonološki i morfološki aspekt)*. Filozofski fakultet, Rijeka. Doktorska disertacija.
9. Čilaš Šimpraga, Ankica i sur. (2010) *Prinosi hrvatskoj dijalektnoj fonologiji*. Split, Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.
10. Ćurković, Dijana (2014) *Govor Bitelića*. Rijeka. Doktorski rad.
11. Dabo-Denegri, Ljuba (2005) *Hrvatski u dodiru s francuskim jezikom // Hrvatski jezik u dodiru s europskim / Sočanac, Lelija (ur.)*. Zagreb: Nakladni zavod Globus, str. 115-149.
12. Damjanović, Stjepan i sur. (2004) *Mali staroslavensko-hrvatski rječnik*. Zagreb: Matica hrvatska.
13. Danilović, Maja (2011) *Sinjski govor*. Diplomski rad, Osijek.
14. Doria, Mario (1987) *Grande dizionario del dialetto triestino, II Meridiano*. Trieste.
15. Filipi, Goran, Buršić-Giudici, Barbara (1998) *Istriotski lingvistički atlas – Atlante linguistico istrioto*. Pula: Znanstvena udruga Mediteran.
16. Guilbert, Frédéric (1975) *La créativité lexicale*. Paris: Librairie Larousse.
17. Holzer, Georg (2011) *Glasovni razvoj hrvatskoga jezika*. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.
18. Kalčić, Slavko, Filipi Goran, Milovan Valter (2014) *Rječnik roverskih i okolnih govora*. Pula. Ogranak Matice hrvatske u Pazinu. Naklada Dominović Zagreb. Znanstvena udruga Mediteran.
19. Katičić, Radoslav (1971) *Jezikoslovni ogledi*. Zagreb: Školska knjiga.
20. Klaić, Bratoljub (1951) *Rječnik stranih riječi, izraza i kratica*. Zagreb: Zora.
21. Klaić, Bratoljub (1968) *Veliki rječnik stranih riječi*. Zagreb: Zora.
22. Klaić, Bratoljub (1978) *Rječnik stranih riječi A – Ž*. Zagreb: Matica hrvatska.
23. Kontić, Joško (2014) *Sinjanje: riči Sinja i Cetinske krajine*. Sinj: Hit radio d.o.o.
24. Kontić, Joško (2015) *Sinjanje: riči – izreke – poslovice – ricete*. Drugo izdanje. Sinj: Hit radio d.o.o., Grad Sinj, Viteško alkarsko društvo, Županija splitsko-dalmatinska.
25. Kujundžić, Lea (2022) *Umanjenice u govoru Imotskog*. Završni rad. Filozofski fakultet, Rijeka.
26. Kurtović Budja, Ivana (2009) *Govori Makarskoga primorja (fonologija i morfologija)*. Zagreb. Doktorska disertacija, rukopis.
27. Leskien, August (1914) *Grammatik der serbo-kroatischen Sprache*. Heidelberg: Carl Winter's Universitaetbuchhandlung.

28. Lisac, Josip (1999) *Hrvatski govori, filolozi, pisci*. Zagreb: Matica hrvatska.
29. Lisac, Josip (2003) *Hrvatska dijalektologija 1*. Zagreb: Golden marketing.
30. Lukežić, Iva (2012) *Zajednička povijest hrvatskih narječja: 1. Fonologija*. Rijeka: Filozofski fakultet – Čavle: Katedra Čakavskog sabora Grobnišćine.
31. Lukežić, Iva (2015) *Zajednička povijest hrvatskih narječja: 2. Morfologija*. Rijeka: Hrvatska sveučilišna zaklada. Filozofski fakultet u Rijeci: Katedra Čakavskoga sabora Grobnišćine.
32. Ljubičić, Boris (2001) *Alka*. Sinj: Viteško alkarsko društvo.
33. Mažuranić, Vladimir (1908) *Prinosi za hrvatski pravno-povjestni rječnik*. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.
34. Melvinger, Jasna (1984) *Leksikologija*. Osijek. Pedagoški fakultet.
35. Menac-Mihalić, Mira (2005) *Frazeologija novoštokavskih ikavskih govora u Hrvatskoj s rječnikom frazema i značenjskim kazalom s popisom sinonimnih frazema*. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje i Školska knjiga.
36. Moguš, Milan (1977) *Čakavsko narječje: Fonologija*. Zagreb: Školska knjiga.
37. Pavlica, Nela (2021) *Opis mjesnog govora Otoka kraj Sinja*. Završni rad. Filozofski fakultet, Rijeka.
38. Peruško, Marija (2010) *Rječnik medulinskoga govora*. Medulin: Mendula.
39. Pranjković, Ivo (2002) *Hrvatski i orijentalni jezici*, str. 16-28. Zagreb: Zbornik Zagrebačke slavističke škole 2001. / Stipe Botica (ur.), 176 str.
40. Rendić-Miočević, Duje (1949) *Prilozi etnografiji i topografiji naše obale u staro doba (II)*, u: *Historijski zbornik III/1-4/1950*. Zagreb: Povijesno društvo Hrvatske.
41. Rosamani, Enrico (1999) *Vocabolario giuliano dei dialetti parlati nella Venezia Giulia, in Istra, in Dalmazia, a Grado e nel Malfalconese*. Trieste: LINT.
42. Samardžija, Marko (2002) *Nekoć i nedavno. Odabrane teme iz leksikologije i novije povijesti hrvatskoga standardnoga jezika*. Rijeka: Izdavački centar.
43. Saussure, Ferdinand de (2000) *Tečaj opće lingvistike*. Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje. Zagreb: ArTresor.
44. Silić, Josip, Pranjković, Ivo (2007²) *Gramatika hrvatskoga jezika za gimnazije i visoka učilišta*. Zagreb: Školska knjiga.
45. Skok, Petar (1915) *Pojave vulgarno-latinskoga jezika na natpisima rimske provincije Dalmacije*. Zagreb: JAZU.
46. Soldo, Josip Ante (1990) *Sveti spas u Vrhrici – Povijesno-kritička rasprava o hrvatskoj sakralnoj i kulturnoj baštini u današnjem selu Cetini kraj Vrlike*. Split: Zbornik Kačić.

47. Soldo, Josip Ante (1995) *Sinjska krajina u 17. i 18. stoljeću* (knjiga 1). Sinj: Matica hrvatska.
48. Soldo, Josip Ante (1997) *Sinjska krajina u 17. i 18. stoljeću* (knjiga 2). Sinj: Matica hrvatska.
49. Stojić, Aneta (2020) *Germanizmi u hrvatskim govorima*. Zagreb: Alfa.
50. Stulli, Bernard (1992) *Iz prošlosti Dalmacije* (odabrao i uredio Stijepo Obad). Split: Književni krug.
51. Šimundić, Mate (1971) *Govori Imotske krajine i Bekije*. Sarajevo: Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine.
52. Škaljić, Abdulah (1973) *Turcizmi u srpskohrvatskom-hrvatskosrpskom jeziku*. Sarajevo: Svjetlost.
53. Škaljić, Abdulah (1979) *Turcizmi u srpskohrvatskom jeziku*, Sarajevo.
54. Škaljić, Abdulah (1985) *Turcizmi u srpskohrvatskom-hrvatskosrpskom jeziku*. Sarajevo: Svjetlost.
55. Topić, Miroslav (2008) *Arheološka zbirka Franjevačkog samostana u Sinju*. Sinj: Franjevački samostan Čudotvorne Gospe Sinjske – Ogranak Matice hrvatske.
56. Turk, Marija (2006) *Naporedna uporaba posuđenica i prevedenica u hrvatskom jeziku*, u: *Zbornik radova Riječki filološki dani*, VI. Rijeka, str. 165–181.
57. Vranić, Silvana, Zubčić, Sanja (2018) *Hrvatska narječja, dijalekti i govori u 20. st. // Povijest hrvatskoga jezika*, 5. knjiga: 20. stoljeće – prvi dio, Zagreb: Croatica.
58. Vrgoč, Martin (2009) *Pregled povijesti grada Sinja*. Sinj: Ogranak Matice Hrvatske.
59. Zingarelli, Nicola (2000) *Vocabolario della lingua italiana*. Bologna: Zanichelli.
60. Quemada, Bernard (1972) *Lexicology and Lexicography. Current Trends in Linguistics*, vol. 9, ed. T. A Sebeok, The Hague-Paris, str. 395-475.

ČASOPISI

1. Babić, Stjepan (1977) *Mješovite tvorenice*. *Jezik*, 25(5), str. 129-138. Preuzeto s: <https://hrcak.srce.hr/193479>. Datum pristupa: 31. 3. 2023.
2. Bratanić, Maja (1994) *Leksikologija i leksikografija*. *Filologija*, (22-23), str. 235-244. Preuzeto s: <https://hrcak.srce.hr/157767>. Datum pristupa: 31. 3. 2023.

3. Crnić, Mirjana, Macan, Željka (2011) *GERMANIZMI U ŠTOKAVSKIM IKAVSKIM GOVORIMA GORSKOGA KOTARA*. FLUMINENSIA, 23 (1), str. 7-21. Preuzeto s: <https://hrcak.srce.hr/78238>. Datum pristupa: 31. 3. 2023.
4. Hraste, Mate (1970) *0 prijelazu glasa -m u -n (-n < -m)*. Filologija, (6), str. 69-75. Preuzeto s: <https://hrcak.srce.hr/289746>. Datum pristupa: 31. 3. 2023.
5. Kapović, Mate (2006) *Toponimija sela Prapatnice u Vrgorskoj krajini*. Folia onomastica Croatica, (15), str. 113-131. Preuzeto s: <https://hrcak.srce.hr/22298>. Datum pristupa: 31. 3. 2023.
6. Malinar, Smiljka (2002) *Italiano e croato a contatto sulla costa orientale dell'Adriatico*. Dai primi secoli all'Ottocento (I). Studia Romanica et Anglica Zagrabiensia, 47-48, 283-309.
7. Marasović-Alujević, Martina (1984) *ROMANIZMI U GRADITELJSKOJ TERMINOLOGIJI U DALMACIJI*. Čakavska rič, XII (1-2), str. 55-103. Preuzeto s: <https://hrcak.srce.hr/133958>. Datum pristupa: 31. 3. 2023.
8. Spicijarić, Nina (2009) *Romanizmi u nazivlju kuhinjskih predmeta u govoru Dubašnice na otoku Krku – etimološka i leksikološka obrada*. Fluminensia: časopis za filološka istraživanja, 1, 7-24.

MREŽNI IZVORI

1. <https://www.radiodalmacija.hr/predstavljanje-rjecnika-cetinske-krajine/>, pristupljeno 31. 3. 2023.
2. <https://hr.wikipedia.org/wiki/Glavice>, pristupljeno 31. 3. 2023.
3. https://en.wikipedia.org/wiki/Sinjska_alka#:~:text=The%20Sinjska%20alka%20%5Bs%C9%B2ska%20alka%5D%20is%20an%20equestrian,Sinj%20every%20first%20Sunday%20in%20August%20since%201715., pristupljeno 31. 3. 2023.
4. https://archive.org/stream/abdulahskaljiecturcizmiusrpskohrvatskomjeziku2/Abdulah-Skaljic-Turcizmi-u-srpskohrvatskom-jeziku2_djvu.txt, pristupljeno 31. 3. 2023.
5. https://hr.wikipedia.org/wiki/Sinjska_alka, pristupljeno 31. 3. 2023.
6. <https://www.matica.hr/vijenac/173/odose-turci-ostase-turcizmi-17333/>, pristupljeno 31. 3. 2023.
7. <https://hrvatski-vojn timer.hr/opsada-sinja/>, pristupljeno 31. 3. 2023.
8. <http://www.hitradio.hr/sinjanje-p/>, pristupljeno 31. 3. 2023.

9. <https://www.ferata.hr/palke-ili-tribine/>, pristupljeno 31. 3. 2023.
10. http://os-nandrica-vu.skole.hr/2016-2017/drugi-a/zanimljivosti-drugoga?news_id=1139, pristupljeno 31. 3. 2023.
11. <https://www.putovnica.net/dogadanja/sinjska-alka>, pristupljeno 31. 3. 2023.
12. <https://www.reserved.com/hr/hr/porculanska-salica-s-tanjuricem-8686t-gld>, pristupljeno 31. 3. 2023.
13. <http://www.hitradio.hr/sinjanje-a/>, pristupljeno 31. 3. 2023.
14. <http://www.hitradio.hr/sinjanje-j/>, pristupljeno 31. 3. 2023.
15. <http://www.hitradio.hr/sinjanje-m/>, pristupljeno 31. 3. 2023.
16. <http://www.hitradio.hr/sinjanje-d/>, pristupljeno 31. 3. 2023.
17. <http://www.hitradio.hr/sinjanje-k/>, pristupljeno 31. 3. 2023.
18. <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=62863>, pristupljeno 31. 3. 2023.
19. <http://www.hitradio.hr/sinjanje-t/>, pristupljeno 31. 3. 2023.
20. <http://www.hitradio.hr/sinjanje-u/>, pristupljeno 31. 3. 2023.
21. <https://www.alka.hr/alka-wiki/alkarske-vojvode-kroz-povijest-a9>, pristupljeno 31. 3. 2023.
22. <https://informator.hr/strucni-clanci/vremeplov-kampoformijski-mir-i-kraj-mletacke-republike-17-listopada-1797>, pristupljeno 31. 3. 2023.

NOVINSKI ČLANCI

1. Slobodna Dalmacija, 16. 12. 1951., br. 2135., str. 4. Izvor: https://arhiv.slobodnadalmacija.hr/pvpages/pvpages/viewPage/?pv_page_id=215713&auto_complete_text=predionica%20Dalmatinka%20Sinj, pristupljeno 31. 3. 2023.
2. Ferata: <https://www.ferata.hr/debitant-mihovil-zupa-slavodobitnik-306-alka/>, pristupljeno 31. 3. 2023.
3. Ferata: <https://www.ferata.hr/vojvoda-mario-susnjara-odredio-alkarsku-povorku-nema-debitanta/>, pristupljeno 31. 3. 2023.
2. Ferata: <https://www.ferata.hr/sinjanin-i-bez-sride-do-nagrade/>, pristupljeno 31. 3. 2023.
3. Ferata: <https://www.ferata.hr/alen-poljak-i-frano-talaja-debitanti-na-302-alki/>, pristupljeno 31. 3. 2023.

4. Ferata: <https://www.ferata.hr/alkar-frano-ivkovic-slavodobitnik-307-alka-odluka-ponovno-u-pripetavanju/>, pristupljeno 31. 3. 2023.

12. PRILOZI

SEMANTIČKO POLJE	TIP POSUĐENICE
<i>ALKA I ALKARSKE SVEČANOSTI</i>	
<i>àlāj-čäuš / alècauš</i>	orijentalizam
<i>alàša</i>	orijentalizam
<i>Álka²</i>	orijentalizam
<i>àlkār</i>	orijentalizam
<i>àlkaruša</i>	orijentalizam
<i>àrambaš</i>	orijentalizam
<i>àrambaša / hàrambaša</i>	orijentalizam
<i>ät</i>	orijentalizam
<i>Bàra²</i>	naslijeđeni leksički sloj
<i>bàrjāk</i>	orijentalizam
<i>barjàktār</i>	orijentalizam
<i>böd</i>	naslijeđeni leksički sloj
<i>búdnica / búdn'ca / búdn'ca</i>	naslijeđeni leksički sloj
<i>büzdòvān</i>	orijentalizam
<i>buzdovàndžija</i>	orijentalizam
<i>čèta</i>	naslijeđeni leksički sloj
<i>Čöja²</i>	orijentalizam

<i>dilètant</i>	romanizam
<i>žilètīn</i>	romanizam
<i>Ědek</i>	orijentalizam
<i>ergèla</i>	orijentalizam
<i>hândžar</i>	orijentalizam
<i>jatàgan</i>	orijentalizam
<i>ječèrma</i>	orijentalizam
<i>kàpa</i>	romanizam
<i>kàlpak</i>	orijentalizam
<i>kòpłanīk</i>	naslijeđeni leksički sloj
<i>kòpļe</i>	naslijeđeni leksički sloj
<i>kùbura</i>	orijentalizam
<i>lóža</i>	galicizam
<i>màčkūla</i>	romanizam
<i>momčàdija</i>	naslijeđeni leksički sloj
<i>mòmak</i>	naslijeđeni leksički sloj
<i>nòšna</i>	naslijeđeni leksički sloj
<i>òpanak</i>	naslijeđeni leksički sloj
<i>pàlke</i>	romanizam
<i>pješàdija</i>	naslijeđeni leksički sloj
<i>pòvòrka</i>	naslijeđeni leksički sloj
<i>pùnāt</i>	romanizam
<i>sàbļa</i>	orijentalizam
<i>srída²</i>	naslijeđeni leksički sloj
<i>starjèšina</i>	naslijeđeni leksički sloj
<i>súkno</i>	naslijeđeni leksički sloj
<i>šùbara</i>	orijentalizam
<i>tribína</i>	galicizam
<i>trùbāč</i>	naslijeđeni leksički sloj
<i>vòjvoda</i>	naslijeđeni leksički sloj

SEMANTIČKO POLJE

KUĆA I POKUĆSTVO

PODSKUPINA <i>PIĆE I HRANA</i>	TIP POSUĐENICE	PODSKUPINA <i>ALATI I MATERIJALI</i>	TIP POSUĐENICE
<i>baklava</i>	orijentalizam	<i>àlāt</i>	orijentalizam
<i>bùrek</i>	orijentalizam	<i>bâjta</i>	germanizam
<i>càta</i>	romanizam	<i>bàla</i>	germanizam
<i>cùkar</i>	germanizam	<i>bìčva</i>	romanizam
<i>čèvāp</i>	orijentalizam	<i>bója</i>	orijentalizam
<i>čórba</i>	orijentalizam	<i>bôrša</i>	romanizam
<i>dīna</i>	naslijeđeni leksički sloj	<i>bòtūn</i>	romanizam
<i>žìgerica / žìgerⁱca</i>	orijentalizam	<i>cvīke</i>	germanizam
<i>gèmišt</i>	germanizam	<i>čàrapa</i>	orijentalizam
<i>hrána / rána</i>	naslijeđeni leksički sloj	<i>čèkić</i>	orijentalizam
<i>júha / júva</i>	naslijeđeni leksički sloj	<i>čìkara / èikara</i>	romanizam
<i>kàmilica</i>	germanizam	<i>dòta</i>	romanizam
<i>kamòmila</i>	romanizam	<i>dřvo</i>	naslijeđeni leksički sloj
<i>kàva</i>	orijentalizam	<i>žèzva</i>	orijentalizam
<i>kêļ</i>	germanizam	<i>fēn</i>	germanizam

<i>kòlāč</i>	naslijeđeni leksički sloj	<i>gàće</i>	romanizam
<i>kùglof / kùgluf</i>	germanizam	<i>gràdele</i>	romanizam
<i>kùnpīr / kùmpīr</i>	germanizam	<i>hàlina / àlina</i>	naslijeđeni leksički sloj
<i>kvàsina / kvàs'na / kvàs'na</i>	naslijeđeni leksički sloj	<i>jàketa</i>	romanizam
<i>lubènica</i>	naslijeđeni leksički sloj	<i>jàstuk</i>	orijentalizam
<i>mlūn</i>	romanizam	<i>jòrgan</i>	orijentalizam
<i>òcat</i>	naslijeđeni leksički sloj	<i>kàmara</i>	romanizam
<i>pàlēnta</i>	romanizam	<i>kàjiš / kàiš</i>	orijentalizam
<i>pīta</i>	orijentalizam	<i>kàpa</i>	romanizam
<i>ràkija</i>	orijentalizam	<i>kapùlača</i>	romanizam
<i>sòmūn</i>	orijentalizam	<i>kapūt</i>	germanizam
<i>spīza</i>	romanizam	<i>kàput</i>	romanizam
<i>šècer</i>	orijentalizam	<i>karcàvīda / kacàvīda</i>	romanizam
<i>šnicel</i>	germanizam	<i>karcijōla / karcìola / kacìola</i>	romanizam
<i>trìpice / trìp'ce / trìp'ce</i>	galicizam	<i>kàšeta</i>	romanizam
<i>tùka²</i>	domaća riječ	<i>kàš'ka</i>	orijentalizam
<i>ùštìpak / ùšt'pak / ùšt'pak</i>	naslijeđeni leksički sloj	<i>kávez</i>	orijentalizam
<i>vèrzet</i>	romanizam	<i>kīšobrān</i>	naslijeđeni leksički sloj
		<i>kòfer / kùfer / kùvēr</i>	romanizam
		<i>kòkūla / kùkūla</i>	romanizam
		<i>kòlājna</i>	romanizam
		<i>kòlār</i>	romanizam
		<i>kòltrīna</i>	romanizam
		<i>kòpča</i>	romanizam
		<i>kùrdela</i>	orijentalizam

<i>kūsūr</i>	romanizam
<i>kūšīn</i>	romanizam
<i>lâmpa</i>	germanizam
<i>lànčíc</i>	naslijeđeni leksički sloj
<i>lavàndīn</i>	romanizam
<i>lávōr</i>	galicizam
<i>lōža</i>	romanizam
<i>lùmbreġla</i>	romanizam
<i>màštġlo</i>	romanizam
<i>mìraz</i>	orijentalizam
<i>mobġla / mobġlija</i>	romanizam
<i>mùdānte</i>	romanizam
<i>náušnica</i>	naslijeđeni leksički sloj
<i>nōž</i>	naslijeđeni leksički sloj
<i>òbōjāk</i>	naslijeđeni leksički sloj
<i>ògrlica</i>	naslijeđeni leksički sloj
<i>òvratnġk</i>	naslijeđeni leksički sloj
<i>pàpuċa</i>	romanizam
<i>pġjet</i>	romanizam
<i>pġhūr</i>	romanizam
<i>pġtūra</i>	romanizam
<i>pòšāda</i>	romanizam
<i>prègaċa</i>	naslijeđeni leksički sloj
<i>rèċġna / rèċġna</i>	romanizam
<i>rēmēn</i>	germanizam
<i>ròštġġ</i>	hungarizam
<i>sāt</i>	orijentalizam

<i>sùkna / sòkna</i>	germanizam
<i>štìkla</i>	germanizam
<i>štòk</i>	germanizam
<i>táva</i>	orijentalizam
<i>tèrluk</i>	orijentalizam
<i>tórba</i>	orijentalizam
<i>tràvērša</i>	romanizam
<i>třlĩš</i>	romanizam
<i>umivaònik</i>	naslijeđeni leksički sloj
<i>vàlĩža</i>	romanizam
<i>věšta</i>	romanizam
<i>zâvjesa</i>	naslijeđeni leksički sloj

13. SAŽETAK I KLJUČNE RIJEČI

Leksik mjesnog govora sela Glavice kraj Sinja analiziran je prema uzorku njegovih izvornih govornika. Sukladno odabranim semantičkim poljima: *Alka i alkarske svečanosti te kuća i pokućstvo*, popisani su leksemi kojima se terenskim istraživanjem pokušalo odrediti njihovo semantičko značenje.

Većina ispitanih leksema preuzeta je iz lokalnog rječnika *Sinjanje – riječi Sinja i Cetinske krajine* autora Joška Kontića. Također, za tumačenje pojedinih leksema u radu korišteni i lokalni popularno-znanstveni izvori te sinjski portal *Ferata*. Isto tako, za potrebe određenja podrijetla pojedinih leksema korišteno je nekoliko stručnih rječnika.

Postojanost leksema u govoru dviju generacija, tj. stanovnika starije i zrele životne dobi, prvotno su se aktualizirali u dvjema realizacijama: poznavanje i uporaba. Zatim su se ispitani leksemi svrstavali prema tome je li ih izvorni govornici poznaju te ako ih poznaju, u kojoj ih mjeri rabe ili ne rabe, ili ih uopće ne poznaju i ne rabe u svom govoru.

Leksik mjesnog govora Glavica određen je prema podjeli leksema na naslijeđeni (slavenski) leksički sloj i nenaslijeđeni leksički sloj: *posuđenice i internacionalizmi*. Stoga, u radu se nastoji utvrditi u kojim sve semantičkim poljima prevladavaju sljedeći tipovi posuđenica: orijentalizmi, romanizmi, germanizmi i galicizmi. Isto tako, u radu su popisani i leksemi naslijeđenoga, tj. slavenskoga podrijetla koji su potvrđeni u govoru sela Glavice.

SAŽETAK: leksički opis mjesnog govora sela Glavice, naslijeđeni leksički sloj, nenaslijeđeni leksički sloj

**UNIVERSITY OF RIJEKA
FACULTY OF PHILOSOPHY
Department of Croatian Studies**

Nela Pavlica

Identification number: 601983 21 0009082697 1

*LEXICAL DESCRIPTION OF THE LOCAL SPEECH GLAVICE
NEAR SINJ*

GRADUATION THESIS

Graduate study: Croatian Language and Literature
Mentorica: doc. dr. sc. Marina Marinković

Rijeka, 2023.

ZAHVALE

❖ Veliko hvala profesorici i mentorici doc. dr. sc. Marini Marinković što mi je pružila veliku čast da izradim ovaj diplomski rad pod njezinim vodstvom. Hvala Vam na ukazanom povjerenju, strpljivosti i razumijevanju te na svim savjetima koje ste mi dali tijekom studija. Hvala Vam na svom prenesenom znanju i što ste svojim primjerom ukazali na vrijednost našega zvanja.

❖ Hvala dr. sc. Diani Stolac, prof. emer., prof. dr. sc. Silvani Vranić i doc. dr. sc. Sanji Zubčić koje su prenijele ljubav i zanimanje za povijest hrvatskog jezika i dijalektološka istraživanja.

❖ Zahvaljujem svim predmetnim profesorima Filozofskoga fakulteta u Rijeci na prenesenom znanju iz Hrvatskog jezika.

❖ Hvala svim kolegama i prijateljima koji su mi uljepšali studijske dane. Posebno hvala Maji, Martini i Eli za sve zajedničke trenutke.

❖ Veliko hvala članovima obitelji: tetama Ivani, Mariji i Dijani, ujcu Mateu, djedu Nediljku i baki Ani na pruženoj podršci.

❖ Hvala kumama Mirni i Miji koje su uvijek bile uz mene, izričito u vrijeme teških studijskih dana. Hvala vam na susretljivosti i pruženoj podršci.

❖ Veliko hvala novopečenoj profesorici Tini Mladini, sugrađanki koja je bila moja 'desna ruka' tokom studija.

❖ Hvala svim prijateljima i poznanicima na ustupljenoj podršci. Iznimno hvala prijateljima Mati i Nediljku te prijateljicama Klari, Maji i Eni koji su uvijek pružali podršku svojoj prijateljici.

❖ Veliko hvala i svim stanovnicima Glavica koji su pristali biti sudionicima terenskoga istraživanja. Hvala ekipi iz Belog na podršci.

❖ Za kraj veliko hvala mojim roditeljima Petru i Katji koji su uvijek vjerovali u mene i moj uspjeh. Hvala na bezgraničnoj ljubavi i strpljenju.